

ETELÄ-HERVANNAN KOULU

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

PERUSTIEDOT

Kohde	Etelä-Hervannan koulu. Rakennus on 1-2 kerroksinen, tasakattoinen ja tiiliverhoiltu Aiempi nimi: Myllyvuoren koulu.
Arkkitehti	Arkkitehdit SAFA Peter Bieber ja Ritva Luoto, KK Suunnittelurengas Oy (Rakennuslupahakemuksen jättäjä Rakennusarkkitehti Kari Seppälä)
Muut suunnittelijat (RAK, LVIS, jne.)	Vesi- ja viemärisuunnitelmat: KK Suunnittelurengas Oy / Mustonen Ilmanvaihto: KK Suunnittelurengas Oy / V. Kekkonen Perustus- ja rakennesuunnitelmat: Rakennusinsinööritoimisto Kontio ja Anttila (alkuperäissuunnitelmat Matti Kontio, rakennusaikaiset muutokset Juhani Koskenti)
Urakoitsijat	Ahti-rakennusosakeyhtiö, vastaava työnjohtaja Rkm Lasse Laakeristo
Rakennuttaja	Tampereen kaupunki
Suunnitteluajankohta	1981
Rakennuslupa	4.2.1982
Käyttöönoton ajankohta	Osittainen loppukatselmus (ala-aste) 30.6.1983 Loppukatselmus (yläaste ja hallinto) 8.12.1983
Alkuperäinen käyttötarkoitus:	Peruskoulu
Rakennukseen ja sen käyttöön liittyvät muutokset	Tilamuutoksia useaan otteeseen (1988-2010) pääasiassa luokkatiloissa ja vahtimestarin asunnon muuttaminen ensin opetuskäyttöön (1992), sitten kuraattorien toimistotiloiksi (2000-luvulla).
Nykyinen käyttötarkoitus	Yhtenäiskoulu
Omistus	Tampereen kaupunki / Kiinteistöt, Tilat ja Asuminen
Kaavatilanne	Voimassaolevan asemakaavan vahvistamispäivämäärä 16.9.1981
Kohteen koko	7 712 k-m ²
Rakennusoikeus	Rakennusoikeutta yhteensä 7909 k-m ² , eli jäljellä 197 k-m ² .
Suojelutilanne	Rakennusta ei ole suojeltu
Selvityksen kuvaus ja käytetty aika	Rakennushistoriaselvitys on laadittu syksyllä 2017 syys-joulukuun aikana. Kohteessa on käyty 2 kertaa lokakuussa ja kerran marraskuussa. Rakennuksen päätilat on inventoitu tarkemmin, toistuvat tilat esitetään esi-merkinomaisesti. Historiaosuuden lähteinä on käytetty arkistopiirustusten lisäksi Hervannasta jo tehtyjä selvityksiä ja muuta kirjallisuutta
Työn tavoite	Selvitys on laadittu asemakaavan ja laajennussuunnitelman taustaineistoksi.

Selvityksen laatija: **Arkkitehdit MY** / Anna Hakula ja Tiia Kuisma

Tarkastanut: Kimmo Ylä-Anttila

Valokuvat, ellei muuta mainita: Arkkitehdit MY

SISÄLLYSLUETTELO

PERUSTIEDOT	2
SISÄLLYSLUETTELO	3
1 JOHDANTO	5
2 RAKENNUKSEN HISTORIA.....	6
<i>Rakennuspaikan historia ja kaavalliset vaiheet.....</i>	7
<i>Rakennuksen suunnittelu ja suunnittelijat.....</i>	9
<i>Rakennustyyppin historia</i>	10
3 ARKKITEHTUURI JA MUUTOKSET	13
<i>Rakennuksen liittyminen ympäristöön.....</i>	13
<i>Rakennuksen ulkohahmo ja julkisivujäsentely</i>	14
<i>Pohjaratkaisu</i>	16
<i>Rakenneratkaisut ja pintamateriaalit.....</i>	16
<i>Erityiset yksityiskohdat</i>	18
<i>Käytön historia ja siitä johtuneet muutokset</i>	19
4 KOHTEEN NYKYTILA.....	20
<i>Rakennus ja sen ympäristö.....</i>	20
<i>Rakennuksen ulkohahmo ja julkisivut</i>	21
<i>Tilojen käyttö ja huonejako</i>	22
<i>Sisätilat.....</i>	23
<i>Rakenneosat ja -materiaalit.....</i>	34
<i>Talotekniikka</i>	34
<i>Kalustus, varusteet ja valaisimet.....</i>	34
<i>Ajoituskaavio.....</i>	34
5 YHTEENVETO	38
LÄHTEET	39

Rakennuksen luoteiskulma Mekaniikanpolulta lännestä päin kuvattuna: kohde mukaillee maaston muotoja ja muodostaa laatikkomaisista rakennusmassoista koostuvan sommitelman loivaan rinteeseen. Aivan länsipäädyssä, lähimpänä kameraa näkyy vahtimestarin asunto puutarhoineen, jota rajaavat tiilimuurit.

1 JOHDANTO

Etelä-Hervannan koulu sijaitsee Hervannan kaupunginosassa, korttelin 7155 ainoalla tontilla (nro 1). Koulun osoite on Mekaniikanpolku 9 (sekä Ahvenisraitti 23 ja Elementinpolku 12). Lännessä tontti rajautuu pieneen puistoalueeseen. Myös Itäpuolella on puistoa. Pohjois- ja eteläpuolella rakennusta ympäröivät asuinkerrostalot.

Hervanta on suunnittelukilpailun perusteella rakennettu kompaktikaupunki, joka toteutti 1960-70-lukujen vaihteen lähiöideologiaa. Rakentaminen alkoi 1970-luvun alussa Hervannan pohjoispuolelta ja siirtyi kohti eteläosia 1980-luvulle tultaessa.

Etelä-Hervannan koulu on rakennettu suurkorttelien keskelle puistomaiseen tilaan. Koulua ympäröivät kevyen liikenteen reitit, joilla on sallittu vain huoltoajo. Hervannan tärkein kevyen liikenteen reitti, Valtaraitti, sivuuttaa koulun koillisessa ja on yksi tärkeimpiä lähestymissuuntia.

Koulu on Etelä-Hervannan alueen yhtenäiskoulu, jossa ovat luokat 1-9. Koulussa tarjotaan myös valmistavaa opetusta, erityisluokkia, joustavaa perusopetusta, aamu- ja iltapäivätoimintaa, sekä harrastavaa iltapäivätoimintaa.

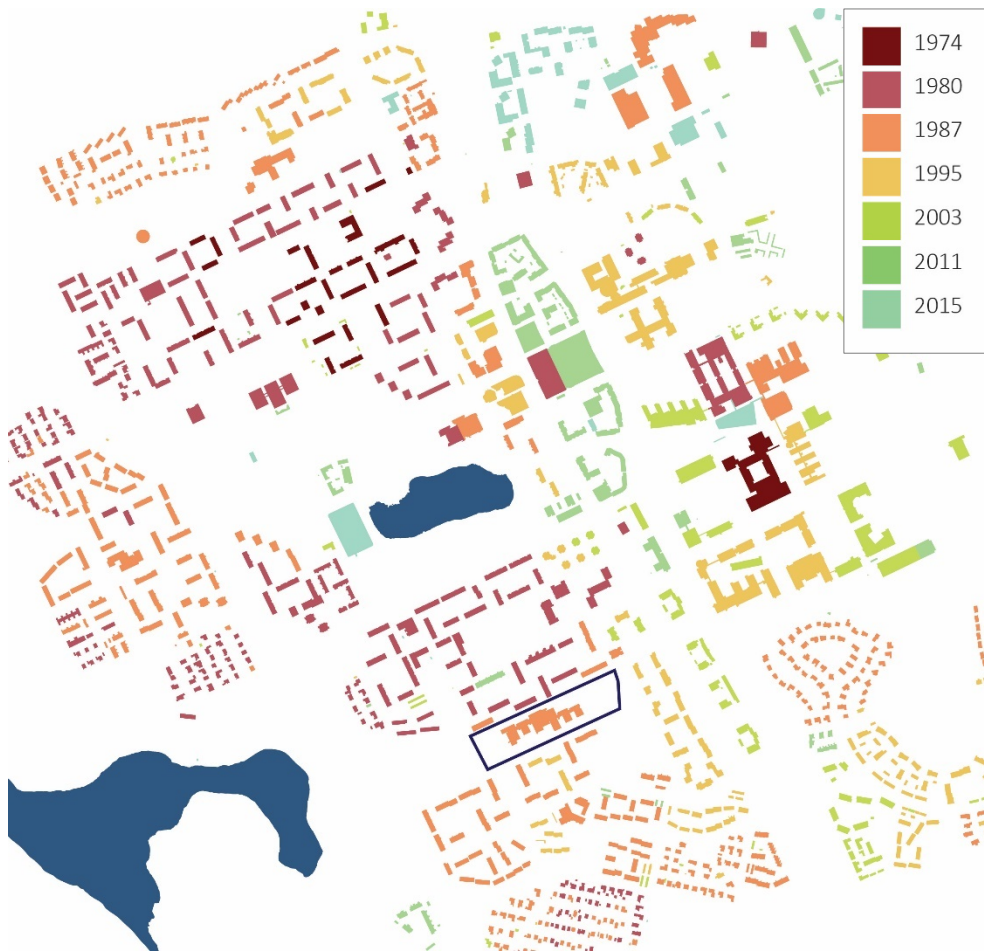
Etelä-Hervannan koulun rakennushistoriaselvitys on laadittu 5.10.2017 käynnistyneen ja koulun tonttia koskevan asemakaavan nro 8687 tausta-aineistoksi. Samaan aikaan selvityksen kanssa (syksyllä 2017) olivat käynnissä tontin arkeologinen inventointi ja rakennuksen kuntokartoitus. Myös uusi pihasuunnitelma on tekeillä.

Selvitys perustuu arkistomateriaaliin, kirjallisuuteen sekä paikalla tehtyyn inventointiin.

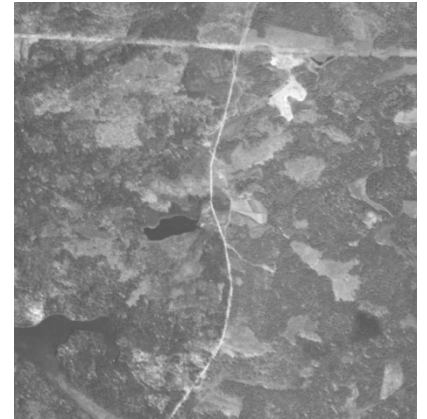
2 RAKENNUKSEN HISTORIA

Etelä-Hervannan koulu sijaitsee Hervannan kaupunginosassa, noin 9 kilometrin päässä Tampereen keskustasta. Pääosin alue on rakentunut 1970–1980-lukujen aikana. 1990-luvun lopulta alkaen kaupunginosaa on täydennysrakennettu, mutta Etelä-Hervannan koulun alue on pitkälti alkuperäisten rakennusten ympäröivä.

Etelä-Hervannan koulun suunnittelu ajoittuu hetkeen, jolloin Tampereella oli juuri siirrytty kansa- ja oppikouluista kaikille yhteiseen peruskouluun. Lisäksi 1980-luvulle tultaessa koulujen kokoja tietoisesti kasvatettiin ja kohde edustaa ensimmäisiä tämän kokoluokan koulurakennuksia Tampereella.

Hervannan rakentuminen: Alueen rakentaminen alkoi Ahvenisjärven pohjoispuolelta 1970-luvun alussa ja 1970-luvun lopussa rakentui Ahvenisjärven eteläpuoli. Koulu lähiympäristöineen on rakentunut 1970- ja 1980-lukujen taitteessa ja täydentynyt vielä 1990-luvulla.

Ilmakuva vuodelta 1966 (kuva: kartat.tampere.fi/oscari).

Ilmakuva vuodelta 1974 (kuva: kartat.tampere.fi/oscari).

Ilmakuva vuodelta 1987 (kuva: kartat.tampere.fi/oscari).

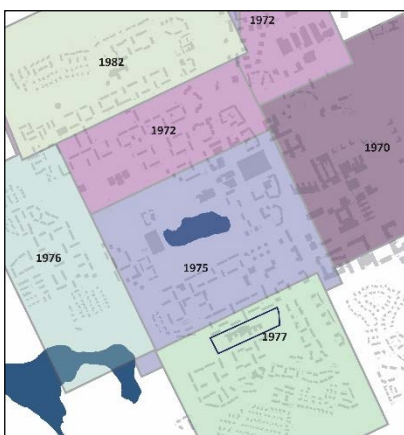
Rakennuspaikan historia ja kaavalliset vaiheet

Ilmakuva vuodelta 1995 (kuva: kartat.tampere.fi/oskari).

Ilmakuva vuodelta 2015 (kuva: kartat.tampere.fi/oskari).

Kaavio, milloin eri Hervannan alueet asemakaavoitettiin ensimmäistä kertaa.

Viereisessä ilmakuvasarjassa on kuvattu Hervannan rakentuminen 1960-luvulta nykypäivään. Ilmakuvista on nähtävissä kaupunginosan nopea kehitys: vielä 1960-luvun lopulla lähes luonnontilassa olevaan metsään rakentuu nopeassa tahdissa katuverkosto ja ensimmäiset korttelit (1974) sekä ripeässä tahdissa kokonainen kaupunginosa (1987).

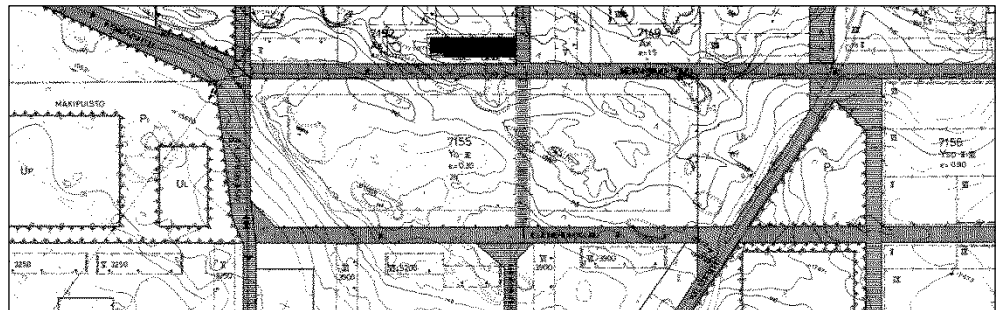
Läntisen asuinalue-Hervannan ”valmiiksi rakentumisen” voi katsoa tapahtuneen 1990-luvun vaihteessa, jolloin Pietilöiden suunnitteleman keskusakselin viimeinen osa, toimintakeskus oli juuri valmistunut (1989) ja Valtaraitin varren korttelit täydentyivät.

Itäpuolen kasvun hitaus ja sen vaikutus keskusta-alueidenkin kehittymiseen on nähtävissä vielä vuonna 1987. Alue täydentyy kuitenkin 1990-luvulta alkaen kiihtyvässä tahdissa. Teknillisen yliopiston, Hermian ja Poliisikoulun alueella tapahtui merkittävästi rakentamista ja laajenemista vuosituhaten vaihteen molemmin puolin.

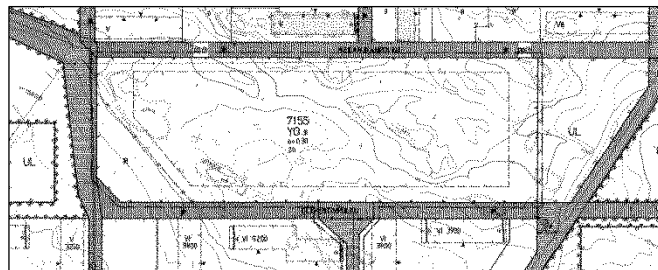
Myös valtavyylän ja keskustakortteleiden ympäristössä tapahtuva täydennysrakentaminen alkoi vuosituhaten vaihteessa ja muutti merkittävistä alkuperäisen kaupunkirakenteen keskeisiä osia. 2010-luvulla keskustan asumispainotteisen täydennysrakentamisen painopiste on siirtynyt valtavyylän varrella pohjoiseen ja koilliseen - ja tulee edelleen jatkumaan valtavyylän pohjoisosan molemmin puolin.

Viereisestä kaaviosta nähdään, miten Hervannan eri alueiden kaavoitus eteni 1970-luvulla. Etelä-Hervannan koulu sijoittuu vuonna 1975 kaavoitetun alueen reunamalle ja se on varsinaisesti kaavoitettu vuonna 1977. Tämä kaava 5277 on vahvistettu 8.6.1978 (ote kaavasta kuvassa alla). Asemakaavassa tontti on osoitettu kaksikerroksiselle koulurakennukselle ja tontin keskelle on varattu kevyen liikenteen yhteys Sähköraitilta Nosturinraitille. Rakennuksen paikka on osoitettu tontin keskiosaan.

Rakennuksen suunnittelun yhteydessä asemakaavaa on muutettu poistamalla kävely-yhteys tontin poikki. Nykyinen asemakaava on 16.9.1981 vahvistettu kaava 5813. Asemakaavamääräykset ovat kävely-yhteyttä lukuun ottamatta pysyneet tontilla samoina.

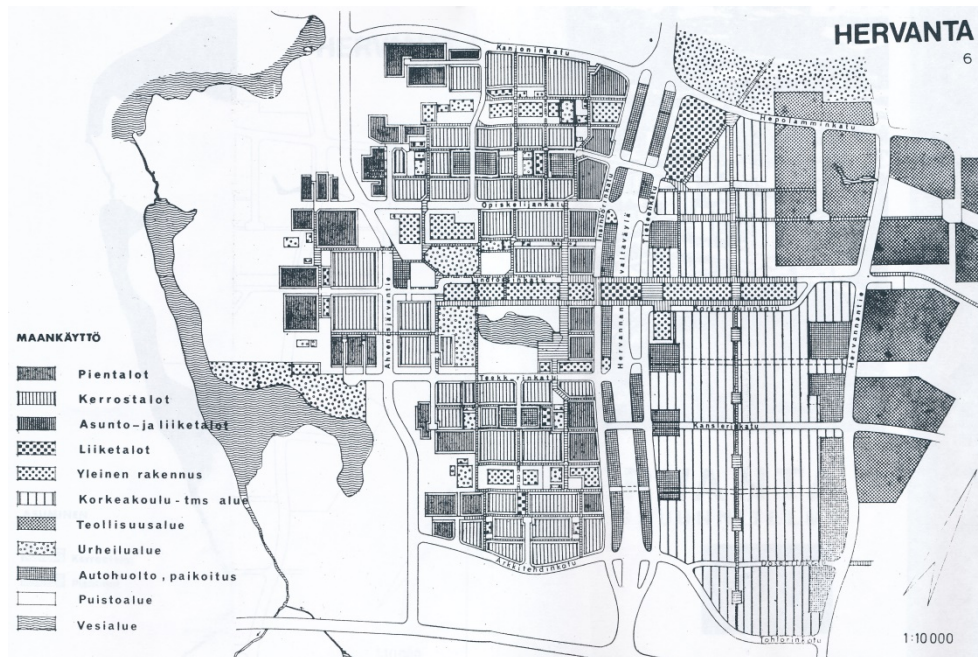

Ote asemakaavasta 5277, jossa näkyy Etelä-Hervannan koulun tontti kaavamerkintöineen.

Yllä nykyinen asemakaava 5813 ja alla alkuperäiset asemakaavamääräykset.

	Opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialue.
	Yleiselle jalkenkululle varattu korttelin osan osa.
	Yleiselle jalkenkululle varattu katualue, jolla huoltoajo ja julkinen liikenne on sallittu.
	Roomalainen numero, joka osoittaa rakennuksen, rakennuksen tai sen osan suurimman sallitun kerrosluvun.
2200	Luku, osoittaa tontin sallitun varsinaisen kerrosluvun.
e=0.30	Tonttitehokkuusluku eli tontin kerrosluvun suhde tontin pinta-alaan.
	Rakennusalue.
2h	Suurin sallittu asuinhuoneistomäärä huoltohenkilökuntaa varten.

Tontin eteläpuolella on liiketalolle varattu alue, jonne kulku on tontin läpi Ahvenisjärven suunnasta. Kartasta nähdään myös, että Ahvenisraitin eteläosan linjaus on muuttunut myöhemmissä suunnitelmissa mukailemaan vanhan tien reittiä, kun tässä vaiheessa raitti seurasi vielä suorakulmaista koordinaatistoa muun Hervannan tapaan.

Ennen alueen rakentamista Hervannan kohdalla kasvoi metsää, jota halkoivat vain muutamaiset tiet. Etelä-Hervannan koulu sijoittuu kohtaan, joka osuu kahden tällaisen tien väliin. Aluetta kaavoitettaessa Valtaraitti sai diagonaalilinjan vanhan tien mukaan. Sivussa olevista ilmakuvista nähdään, että raitin lisäksi tien jäänteitä näkyy nykyisessä Mäkipuistossa koulun vieressä.

Hervannan koulut rakentuivat Hervannan ensimmäisessä rakentumisen vaiheessa vuosina 1973–1983, kun Tampereen kaupungin investointien painopiste oli Hervannassa.¹ Hervannan yleissuunnitelmassa vuodelta 1975 Etelä-Hervannan koulun tontti on osoitettu yleiselle rakennukselle, ja sen molemmille puolille urheilualueet ja itäpuolelle Insinöörinkadun varteen yleinen rakennus.

Hervannan yleissuunnitelmakartta (1975), johon on merkitty koulujen sijainnit ja vaikutussäteet.

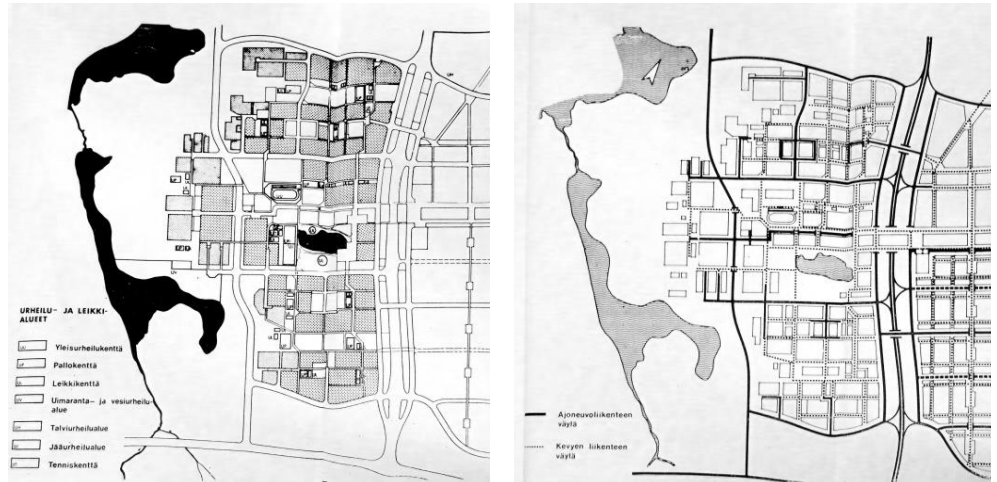

Tarkemmat ilmakuvat vuodelta 1974 (yllä) ja vuodelta 1987 (alla). Vanha tielinjaus kulki nykyisen Valtaraitin diagonaalilinjausta pitkin. Myös tontin länsipuolella kulki metsätie, josta on edelleen jäänne nykyisessä Mäkipuistossa koulun vieressä. (Kuvat: kartat.tampere.fi/oskari.)

¹ Koulurakentaminen Tampereella 1970-luvulla 2014, 19

1970-luvulla suurin osa uusista kouluista rakentui uusille asuinalueille, lähioihin, jonne muuttivat nuoret lapsiperheet. Koulut sijoitettiin lähion rakenneperiaatteen mukaisesti monesti puistojen äärelle tai puistoon, hyvien kevyen liikenteen yhteyksien varrelle ja lähelle liikuntakenttiä ja muita harrastusmahdollisuuksia. Etelä-Hervannassakin koulu sijoittuu kaupunkirakenteessa vihervyöhykkeelle, Hervannan ”vihersormelle” ja kaupunginosan tärkeimmän kevyenliikenteen reitin, Valtaraitin, varrelle. Sen länsipuolella on metsäistä virkistysaluetta ja urheilukenttä, ja itäpuolella leikkipuisto.

Alla olevasta julkisten palvelujen sijoittumiskartasta (vasemmalla) nähdään, että julkisten palvelujen vyöhyke painottuu Hervannan keskusakselille. Oikealla olevassa liikennekartassa näkyy koulun ympäristön olevan rauhoitettu ajoneuvoliikenteeltä. Se kuitenkin on hyvin saavutettavissa kevyen liikenteen verkostoa pitkin.

Vasemmalla Hervannan yleissuunnitelmakartassa(1975) osoitettu urheilu- ja leikkialueiden sijainnit ja oikealla kuvattu liikenneverkko.

Rakennuksen suunnittelu ja suunnittelijat

Koulun arkkitehtisuunnitelmat ovat päivätty vuodelle 1981. Rakennuslupa (L42) hankkeelle on saatu 5.2.1982. Rakennustyön on suorittanut Ahti-rakennusyhtiö ja vastaavana työnjohtajana toiminut rakennusmestari Lasse Laakeristo. Hanke on toteutettu melko nopeassa aikataulussa, kuten katselmusaikataulukin kertoo:

- Paikka ja korkeusasema 1.4.1982, todistettu 28.6.1983
- Pohja 30.4.1982, Rakenne 24.1.1983
- Sijaintikatselmus 29.4.1983, todistettu 28.6.1983
- Osittainen loppukatselmus, ala-aste 30.6.1983
- Yläaste ja hallinto 8.12.1983

Valmistumisen jälkeen Etelä-Hervannan koulussa on tehty vähän rakennusaikaisia muutoksia. Rakennuslupamateriaaleista ei löytynyt yhtään piirustusta rakennusaikaisista muutoksista.

Etelä-Hervannan koulun ovat suunnitelleet arkkitehdit Peter Bieber ja Ritva Luoto KK Suunnittelurengas Oy:stä. Peter Bieber oli osallistunut myös Hervannan aatekilpailuun osana työryhmää sijoittuen jaetulle kolmannelle sijalle. Arkkitehdin tunnetuin työ on Merihaka 1970-luvulta, jonka suunnitteluun hän osallistui Kulutusosuuskuntien Keskusliiton arkkitehtina. Kulutusosuuskuntien Keskusliiton arkkitehtiosasto suunnitteli myös Etelä-Hervannan koulun, vaikka tuolloin nimi oli muuttunut KK Suunnittelurengas Oy:ksi. Merihaka on saanut myös vuoden 1973 Betonirakenne -palkinnon. Merihaka kuvastaa 60- ja 70-luvun vaihteen arkkitehtuurin ideoita, strukturalismia ja tiivistä eritasoliikenteeseen perustuvaa kaupunkirakennetta.

Peter Bieber ja Ritva Luoto ovat suunnitelleet yhdessä myös Rantakylän ostoskeskuksen Joensuussa (1988). Tämä rakennus on lähempänä Etelä-Hervannan koulun arkkitehtonisia

ajatuksia. Ostoskeskuksessa on selviä viitteitä funktionalismiin, mutta 1980-luvun tekniikalla ja materiaalein toteutettuna.

Suunnittelurengas Oy

Kulutusosuuskuntien keskusliiton (KK) arkkitehtiosastolla työskenteli parhaimmillaan 1960-luvun alkuvuosina 40 henkeä. Arkkitehtiosasto erikoistui ajan hengen mukaisesti ”määrän arkkitehtuuriin”, jossa ennen kokeilemattomia rakennustyyppejä suunniteltiin toteutettaviksi modernilla rakennustekniikalla uusien materiaalein. Arkkitehtiosaston suunnittelemista rakennuksista mainittakoon Tampereen Voiman tavaratalo, suurin osa Cumulus-hotelleista ja ulkopuolisille suunnitellut Hotelli Inter-Continental laajennuksineen ja siihen liittyvä Finnairin terminaali sekä Kontulan kirjasto- ja nuorisotalo.²

KK:n ja OTK:n arkkitehti- ja insinöörisuunnittelu yhdistettiin vuonna 1982 Suunnittelurengas Oy:ksi, jonka toimiala oli rakennus- ja yhdyskuntasuunnittelu ja rakennustoimintaan liittyvä konsultointi. Insinööriosasto oli Suomen suurimpia.³

Rakennustyyppin historia

Ensimmäiset varsinaiset koulurakennukset rakennettiin 1800-luvun puolivälin jälkeen. Valtio perusti suurimpiin kaupunkeihin oppikouluja: poika- ja tyttölyseoita, kun taas pienempiin kaupunkeihin perustettiin yksityisiä oppikouluja, yhteiskouluja. Oppikoulut olivat yleensä rakennettu tiilestä ja niiden tilaratkaisu perustui keskuskäytävään ja rivistöön samankaltaisia luokkia. Aulat ja pääportaittoivat olivat juhlavia.⁴

Vuonna 1892 ilmestyi ensimmäinen kokoelma mallipiirustuksia puisia, yksikerroksisia maalauskansakouluja varten. Jo vuonna 1910 julkaistiin uudet mallit, joissa tilat oli sommiteltu kansallisromantiikan henkeen vapaammin ja julkisivuissa oli yksinkertaisia jugendkoristeita.⁵

1920-luvulla laki teki 7–13-vuotiaat oppivelvollisiksi, mikä takasi kaikille maksuttoman kansakoulun. Samaan aikaan oppikouluissa alettiin järjestää maksullista ruokailua ja rakennuksiin lisättiin ”keittolat”. 1920-luvulla aloittivat myös ensimmäiset koululääkärit. 1920-luvulla julkaistiin myös jälleen uudet maalauskansakoulujen tyyppipiirustukset: hirsirakenteiset koulut muuttuivat kaksikerroksisiksi ja mansardi-, auma- tai harjakattoisiksi. Kiviset kaupunkikoulut saattoivat olla 4–5-kerroksisia. Niiden julkisivut rapattiin sileiksi ja koristeltiin klassisista aiheista. Pohjaratkaisut perustuivat sivu- tai keskikäytäväjärjestelmälle.⁶

1930-luvulta lähtien yleistyi koulutyyppi, jossa tilat oli sijoitettu eri siipiin. Voimistelusalit olivat yhdessä siivessä, juhlasalit toisessa ja luokat kolmannessa. Lisäksi sisätiloihin pyrittiin saamaan mahdollisimman paljon päivänvaloa ja ikkunakoko kasvoi. Käytävillä saatiin luonnonvaloa niiden päätyihin sijoitetuista suurista ikkunaseinistä. Suurimpiin kouluihin varattiin tilat lääkäreiden vastaanotoille.⁷

Suoraviivainen funktionalismi alkoi sotien jälkeen pehmentyä runsailla materiaalivalinnoilla ja suorakulmaisuudesta poikkeavilla yksityiskohdilla. Julkisivumateriaalina yleistyi punatiili tai useiden materiaalien yhdistelmä. Koulu seisoi yleensä pihan tai urheilukentän laidalla.⁸

1950-luvulla uudistettiin koulujen opetusohjelmia ja toimintatapoja, minkä johdosta syntyi uusia koulutyyppejä. Yksi uusi tyyppi oli *solukoulu*, jossa tilat ja toiminnot jaettiin itsenäisiin ryhmiin. Pienemmät tilat olivat vähemmän meluisia ja helpommin hallittavissa kuin suuret

² Niskanen 1987, 174

³ sama 1987, 174-176

⁴ Standertskjöld, Elina 2011

⁵ sama

⁶ sama

⁷ sama

⁸ sama

luokat. Ne olivat myös rakenteellisesti yksinkertaisempia ja solusysteemi mahdollisti vaihteittain rakentamisen. 1960-luvulla solut sijoitettiin niin, että niihin voi tulla suoraan ulkoa.⁹

1950-luvulla koulurakennukset alkoivat madaltua. Matalan koulun katsottiin olevan lähempänä lapsen mittakaavaa ja liittyvän hienovaraisemmin ympäristöönsä. Käytävistä avattiin portaikkojen ja lasiseinien välityksellä näkymiä ulos ja muihin tiloihin. Opettajien kateederit alkoivat madaltua ja hävisivät lopulta kokonaan 1960-luvulla. Julkisivumateriaalit muuttuivat yhä vaihtelevimmiksi.¹⁰

1960-luvulla koulut olivat edelleen matalia, mutta ulkoasussa alkoi näkyä teollinen rakennustuotanto. Rakennuksissa oli yleensä kaksi kerrosta ja tasakatto. Julkisivujen yleisimmät materiaalit olivat kalkkihiekka- ja punatiili. Nauhaikkunaa suosittiin horisontaalisuutta korostaen. Sisätiloissa saatettiin betonipinnat jättää näkyviin. Tilojen muunneltavuus ja laajennettavuus olivat suunnittelua hallitsevia tekijöitä.¹¹

Siirtyminen peruskouluun 1970-luvulla

Peruskoulun opetussuunnitelma esitettiin vuonna 1970 ja koulun työviikko muuttui kuusipäiväisestä viisipäiväiseksi 1971.¹² Tampereella varsinainen siirtyminen peruskouluun tapahtui 1976.¹³

Pedagogiset menetelmät muuttuivat ja ne edellyttivät myös koulurakennuksilta joustavuutta ja muunneltavuutta. Opettajajohtoisen luokkaopetuksen rinnalle tuli suuryhmä-, pienryhmä- ja yksilöllistä opetusta.¹⁴

Kouluille asetettiin seuraavat tavoitteet:

1. *Koulurakennuksessa tuli voida toteuttaa erilaisia opetusmenetelmiä.*
2. *Opetustiloja tuli voida käyttää joustavasti.*
3. *Tilojen tuli olla kohtuullisin kustannuksin muunnettavissa uusia toimintamuotoja varten.*
4. *Erilaisten opetusvälineiden käyttö oli otettava huomioon tilojen suunnittelussa.*
5. *Opetustyön valmistelulle on järjestettävä tarkoituksenmukaiset tilat.*¹⁵

Lähiökoulut sijoitettiin suurkorttelien yhteyteen ja koulurakennuksiin rakennettiin tilat myös terveydenhoidon ja hammashoidon tilat. Lähelle pyrittiin sijoittamaan myös hyvä urheilukenttä. Rakennuksista pyrittiin muodostamaan uusilla alueilla merkittäviä koko asuinyhteisön yhteistiloja ja koulujen suunnittelussa huomioitiin myös iltakäyttö. Liikuntasaleja vuokrattiin mm. urheiluseuroille ja luokkia käytettiin myös kerhotiloina. Iltakäyttö mahdollistettiin mm. sijoittamalla saleja ja luokkia erillisten sisäänkäyntien yhteyteen.¹⁶

Koulurakennus sijoitettiin usein väljästi keskelle tonttia. Standardien myötä paikallisuus ei näkynyt niinkään rakennuksen arkkitehtuurissa, mutta sijoittumisessa maastoon.¹⁷

Uusiin kouluihin rakennettiin kirjastot lukusaleineen. Aineluokka eli kiertojärjestelmä yleistyti yläasteen kouluissa ja lukioissa. Eri oppiaineilla oli omat opetustilansa, joihin oppilaat välituntien aikana siirtyivät. Tiloista tehtiin avoimia: luokahuoneet liitettiin lasiseinien käytäviin.¹⁸

⁹ Standertskjöld, Elina 2011

¹⁰ sama

¹¹ sama

¹² koulurakennus.fi

¹³ Koulurakentaminen Tampereella 1970-luvulla 2014, 20

¹⁴ koulurakennus.fi

¹⁵ mm. Suomen rakennustaiteen museon järjestämä Koulu rakentuu -kiertonäyttely, ja Teknillisen korkeakoulun vuonna 1974 järjestämä Koulurakennusten suunnittelu -seminaari

¹⁶ Koulurakentaminen Tampereella 1970-luvulla 2014, 5-6 ja 20

¹⁷ Koulurakentaminen Tampereella 1970-luvulla 2014, 19

¹⁸ koulurakennus.fi

Koulutyypin kehitys ja Etelä-Hervannan koulu

1970- ja 1980-luvuilla suurin osa uusista kouluista Tampereella rakennettiin uusille alueille, lähiöihin. Etelä-Hervannan koulu on lähiökoulu, josta on pyritty suunnittelemaan samalla alueen yhteisöllinen alakeskus. Eri sisäänkäynnein on mahdollistettu eri osien erillinen ilta-käyttö. Rakennuksessa toimii koulun lisäksi hammashuollon tilat. Niihin on käynti tuulikaapistasta, jolloin sisäovet ovat lukittavissa koulun ollessa suljettuna.

Koulu sijoittuu vapaasti tontilleen ja yleisilme on moderni kappale puistossa. Rakennus kuitenkin pyrkii mukautumaan maastonmuotoihin ja massan rikkonaisuudellaan vaikuttamaan todellista pienemmältä ja vaatimattomammalta. Etelä-Hervannan koulu on hengeltään hyvinkin 1950-lukuinen mataluudeltaan ja sommittelupyrkimyksiltään. Myös siinä on pyritty lapsen mittakaavaan ja maastoon soveltautumiseen ja lasiseinät ja sisäikkunat avaavat näkymiä ja valoa sisätiloihin.

Koulussa on jo perinteiseksi muodostuneita, 1930-luvulta asti kehitettyjä funktionalistisen koulusuunnittelun ominaispiirteitä: tilaryhmä on toiminnallisesti eroteltu ja valon saantia on korotettu käytävien päähän sijoitetuilla ikkunaseinillä. Rakennuksen ulkomuoto kertoo sisällä tapahtuvasta toiminnasta: ikkunajaossa pystyaukot merkitsevät opettajien paikkoja luokissa ja erilaiset rakennusmassat eri toimintoja: liikuntasalit ja porrashuoneet erottuvat kokonaisuudesta selvästi.

Koulussa on myös 1960-luvulla kehitettyjä kouluarkkitehtuurin piirteitä, vaikkakaan koulu-rakennus ei ole arkkitehtuuriltaan tyylillisesti 60-luvun rationalistinen. Tilajärjestykseltään Etelä-Hervannan koulu on kampamainen sovellus solukoulusta. Luokissa ei ole opettajien kateedereja ja tilojen muunneltavuus on huomioitu.

1970-luvun suunnittelua puolestaan heijastaa pyrkimys avoimuuteen: Etelä-Hervannan koulussa lasiseinillä on avattu kirjasto käytävään, käytäviä katkaisevat seinät ja sisäänkäyntien ympäristö. Luokkaovien vieressä on sisäikkunat luokista käytävään, jotka tuovat hie-
man valoa käytävälle. Vahtimestarin kopista ja teknisentyön luokassa lasiseiniä on käytetty turvallisuuden lisäämiseksi.

3 ARKKITEHTUURI JA MUUTOKSET

Rakennuksen liittyminen ympäristöön

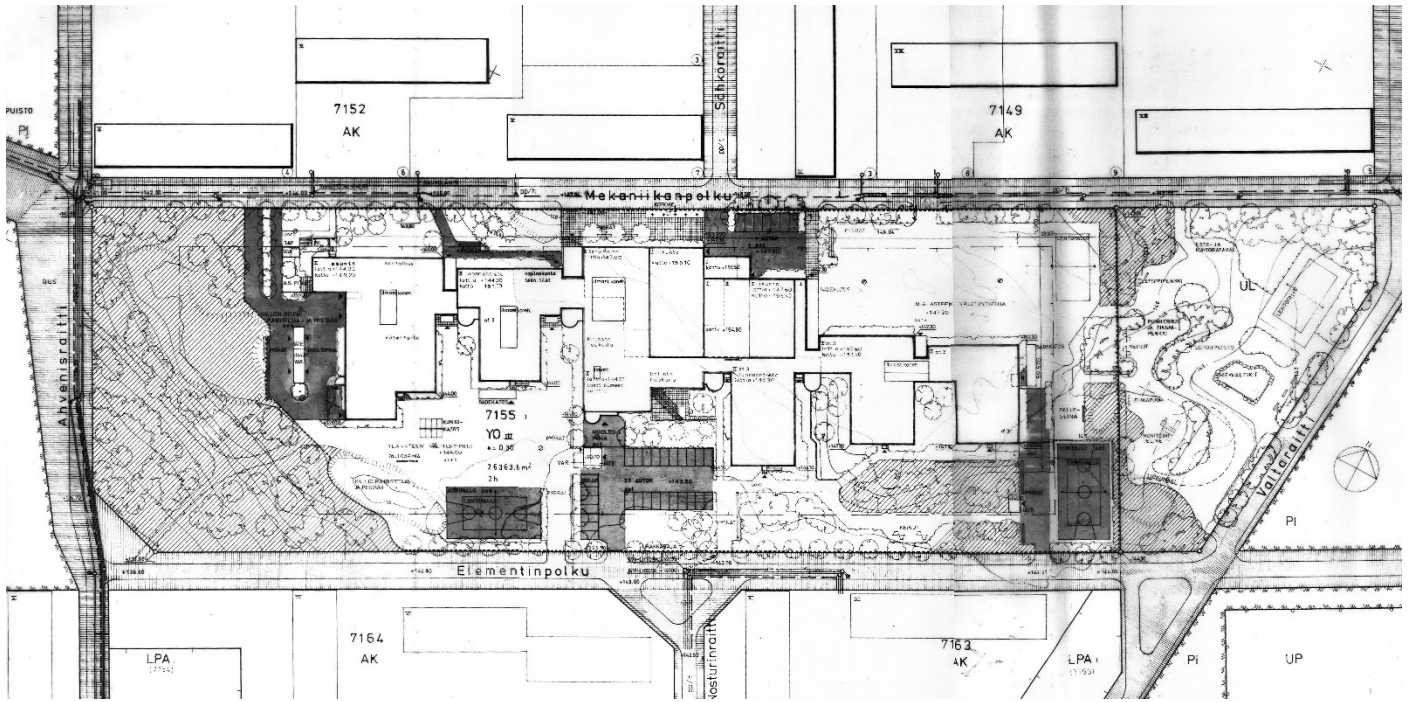
Rakennus sijoittuu matalaan rinteeseen asuinkerrostalojen suurkortteleiden keskelle. Sen materiaali ja mittakaava ovat kontrastisia 5-8-kerroksisille elementtikerrostaloille. Koulu on 1-2 kerroksinen: korkeampi keskeltä ja yksikerroksinen reunoilta. Sen länsipää on maastossa kerroksen matalammalla kuin itäpää.

Koulurakennus on sijoitettu polveilevasti tontin pohjoisreunaan mahdollistaen mahdollisimman valoisan välituntipihan muodostumisen tontin eteläreunalle. Rakennuksen ja kevyen liikenteen reitin (Mekaniikanpolku) väliin on jätetty kapea puistomainen vyöhyke, jonne on istutettu puita ja pensaita.

Maastonmuotoja on muokattu hyvin vähän rakennusta rakennettaessa ja varsinkin pihasuunnitelma kumpuaa olemassa olevista kallioista ja alkuperäistä puustoakin on säilytetty. Istutuksin on pyritty maisemoimaan koulurakennus liittymään luonnonmuotoihin. Miltei jokaisella rakennuksen seinällä on alun perin ollut pensasistutus. Asemapiirroksista nähdään myös, että leikkipuiston tontti ja lännen metsäinen alue ovat olleet osa kokonaissuunnitelmaa.

Rakennus sijoittuu puistovyöhykkeelle, Hervantaa lävistävien ”vihersormien” kaistaleelle, ja Hervannan tärkeimmän kävelyreitin, Ahvenisraitin varteen. Rakennusta ympäröi kevyen liikenteen reitit ja autoille on vain huoltoajo sallittu. Tontin etelä- ja pohjoispuolella tilaa rajaavat asuintaloista muodostuvat suurkorttelit. Koulun arkkitehtuuri ja sijoittelu pyrkii ajan hengen mukaisesti luomaan maastoon sopeutuvan, ihmismittakaavaisen lähiön yhteisöllisen aluekeskuksen.

Alkuperäinen pihasuunnitelma on tehty maastolähtöisesti puhdistuen kalliota, säästämällä olemassa olleita puita ja lisäämällä istutuksia pehmentämään rakennetun ja rakentamattoman välistä rajapintaa.

Muoville 1/500 piirretty asemapiirros vuodelta 1981 skannattuna ja kuvankäsittelyohjelmalla yhdistettynä. Kuvassa näkyvät pihasuunnitelman detaljit ja kokonaisuuden luonteva jatkuminen puistoihin. (Kuva: Tilakeskuksen arkisto)

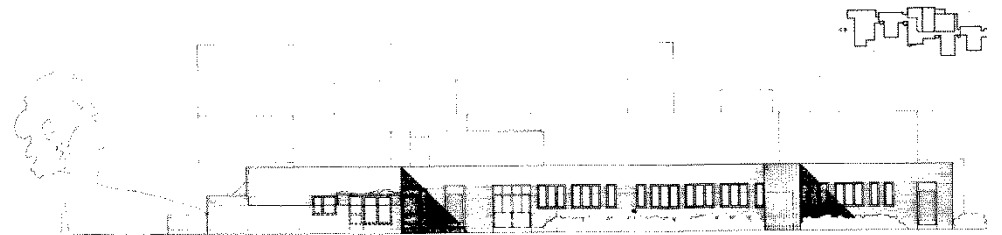

Rakennuksen ulkohahmo ja julkisivujäsentelyt

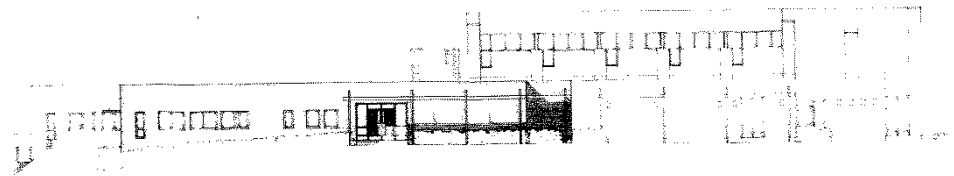
Rakennus sijoittuu pieneen rinteeseen, eli läntisellä puolella ensimmäinen kerros on kerroksen matalammalla kuin itäpäädyssä. Keskellä on korkeampi osuus: kaksi kerrosta ja korkeammat liikuntasalit, jotka erottuvat kokonaisuudesta. Keltainen moduulitiili ja matala rakennus pyrkivät sopeutumaan ihmisen mittakaavaan. Rakennus hahmottuu selvästi ympäröiviä kerrostaloja matalampana ja on rakennettu eri materiaalista.

Yläkoulun puoleista pihaa rakennuksen lounaiskulmasta kuvattuna

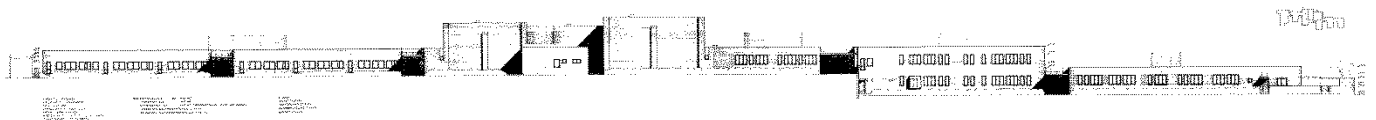
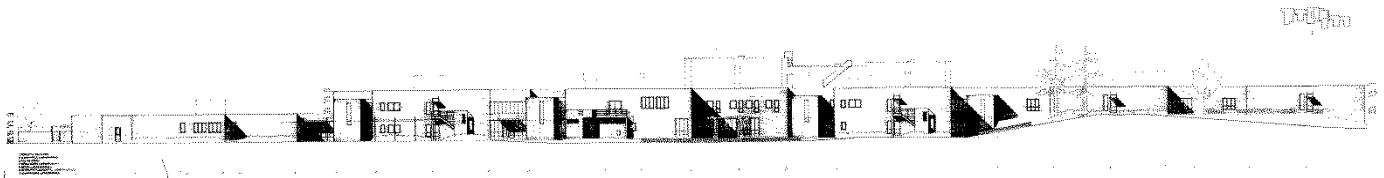
Yllä julkisivu länteen lastauspihalle ja alla itään kohti leikkipuistoa.

Pohjoisjulkisivun molemmissa reunoissa on luokkatiloja, joissa on suhteellisen tasainen aukotus. Keskiosaan sijoittuvat liikuntasalit ja huollon tiloja, joiden aukotus on niukempaa. Opetustilojen kampakäytävät sijaitsevat eteläpuolella, jolloin taskupiha aukeavat edulliseen ilmansuuntaan. Ilmansuuntien huomiointi on suunnitelmalle olennaista, sillä kasvillisuus ja sen jäsentely muodostavat tärkeän osan arkkitehtuuria. Idän puoleisella julkisivulla kasvillisuus on huolellisesti sijoiteltua ja muodostaa kokonaissommitelman rakennuksen julkisivun ja massoittelemuksen kanssa.

Aukotus kertoo sisällä sijaitsevasta tilasta. Käytävien päissä on koko käytävän levyiset ikkunat, jolloin julkisimmat tilat aukeavat eniten ympäristöön. Alkuperäisissä luokissa on opettajan kohdalla ollut korkeampi, kapea ikkuna, jolloin ulospäin hahmottuu luokkajako ja suuntaus. Biologianluokissa on julkisivussa kasviekkerit, joissa on ollut mahdollista kasvattaa kasveja. Erkkereihin avautuu hieman suurempi ikkuna. Liikuntasaleissa ikkunat ovat ylhäällä katonrajassa.

Yllä julkisivu etelään, koulun pihojen puolelle ja alla julkisivu pohjoiseen, Mekaniikanpolulle.

Pohjaratkaisu

Itä-länsisuunnassa kulkee rakennuksen pääkäytävä, jonka varrelle sijoittuvat idässä alakoulu ja lännessä yläkoulu. Molemmista pääkäytävistä poikkeaa sivukäytäviä etelään, jotka muodostavan koulun hahmolle tyypillisen kampamaisen hahmon. Yleiset opetustilat sijaitsevat sivukäytävien varrella ja erikoisemmat luokat pääasiassa pääkäytävien varrella. Pääkäytävien solmukohta on rakennuksen keskellä, jossa sijaitsevat liikunta- ja ruokasalit, sekä henkilökunnan tilat. Alun perin rakennuksessa on toiminut kaksi erillistä koulua, ja läpikulkuliikennettä keskialueen läpi on ollut vähemmän.

1950-luvulta alkaen oli luokkatiloja järjestetty solumuotoon. Soluajatusta on käytetty Etelä-Hervannan koulun kampamaisessa tilojen sijoittelussa: jokainen siipikäytävä kerää alakoulun puolella samanikäisten luokat yhteen ja yläkoulun puolella saman oppiaineen luokat yhteen.

Rakennus on suunniteltu paitsi koulukäyttöön, niin myös iltakäyttöä varten. Hammashoitolaan pääsee pääsisäänkäynnin tuulikaapista, vaikka ovet kouluun olisivat lukossa. Käytävien ovet ovat lukittavissa, jos esimerkiksi liikuntasaleja käytetään illalla. Käytävien välillä on toiminnallista hierarkiaa, mutta se ei juuri näy materiaaleissa tai tilojen luonteissa.

Etelä-Hervannan koulussa jokaisen siiven välissä on sisäänkäynti molemmilta puolilta koulua ja sisäänkäynnin yhteydessä pieni aulatilat istuskelualueineen. Auloilla on myös keskinäinen hierarkiansa niin, että koulun keskellä sijaitsevat tärkeimmät aulatilat, joista on kulku mm. liikunta- ja ruokasaleihin, sekä henkilökunnan ja hallinnon tiloihin. Auloihin on kiinnitetty erityistä huomiota myös siksi, että peruskoulu-uudistuksen myötä oppilaat alkoivat viettää välitunteja enemmänkin sisätiloissa. Aulojen valonsaantia parantavat suuret ikkunat, jotka avautuvat taskupihoille.

Kuvissa rakennuksen materiaaleja: maalattua tiiltä, vinylilaattaa, keraamista laattaa, mosaiikkibetonia, sekä alkuperäinen lämpöpatteri.

Rakenneratkaisut ja pintamateriaalit

1970-luvun koulurakennuksissa yleisin kantava rakenne oli teräsbetoninen pilari-palkkijärjestelmä. Etelä-Hervannan koulun liikuntasalien kattorakenteet ovat liimapuupalkkeja, kun muuten koulun kantavat rakenteet ovat teräsbetonisia pilareita, palkkeja ja ontelolaattaa, jotka mahdollistavat kevyiden väliseinien joustavan sijoittelun ja muutokset.

Aikakauden muista koulurakennuksista Tampereella poiketen Etelä-Hervannan koulua ei ole rakennettu elementeistä, vaan moduulitiilestä puhtaaksimuuraamalla. Julkisivuissa on moduulitiilen ja kalkkihiekkakivitiilen välissä on 150mm mineraalivilla. Paikoitellen elementtitekniikka näkyy mm. porrashuoneissa. Rakennus on tasakattoinen: sadevedet johdettu kaivoilla keskelle rakennusta ja sitä kautta pois. Perustukset on toteutettu maanvaraisella laattalla. Välipohjat ovat ontelolaattaa.

Pääjulkisivumateriaali on puhtaaksimuurattu tiiliverhous. Porrashuoneissa materiaalina on raakabetonilla olevat betonielementit. Sokkelit ovat paikalla valettuja betonisokkeleita. Paikoitellen sokkeleihin on lisätty patolevytystä.

Katot ovat tasakattoja, joissa on sisäinen vedenpoisto. Kattopinnat sijaitsevat eri korkeuksilla. Bitumikermikate on uusittu kesällä 2015.

Ovet ja ikkunat

Sisäänkäyntien ovet ovat teräsrakenteisia, ikkunallisia ovia, joissa pinta on osin maalattua terästä, osin puuverhoiltu. Ovien alaosissa on potkupellit. Lisäksi rakennuksessa on kokonaan puuverhoiltuja teräsovia, sekä teräsverhoiltuja ikkunallisia ja ikkunattomia ovia.

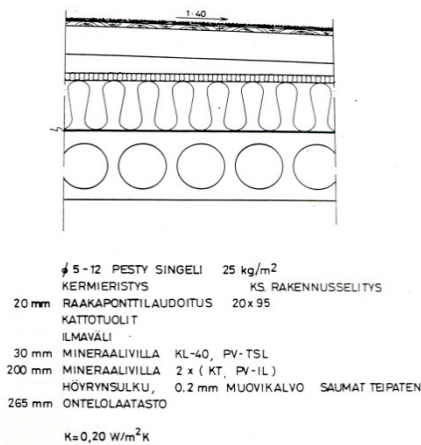
Ikkunat ovat pääosin alkuperäisiä. Avattavat ikkunat ovat kaksipuitteisia 2+1 lasisia puukunoita. Sisemmässä puitteessa on lämpölaselementti, ulommassa yksinkertainen tasolasi. Kiinteät ikkunat ovat lämpölaselementistä valmistettuja, metallipuitteellisia.

Talotekniikka

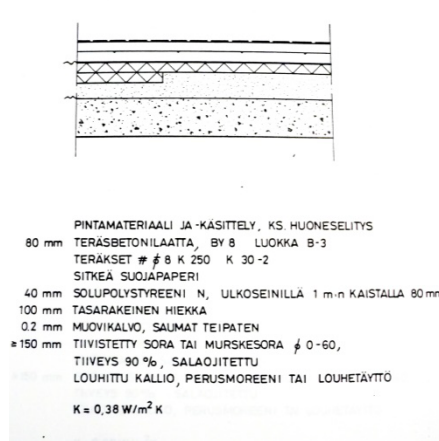
Kiinteistö kuuluu kaukolämpöverkkoon ja koulussa on patterilämmitys. Patterit ovat alkupe-
räisiä teräslevypattereita. Tuulikaapeissa on kiertoilmakoneita. Patteriventtiilit on pääosin uusittu 2015.

Vesikalusteet ovat pääosin alkuperäisiä rakentamivuodelta, mutta osa on uusittu rikkoon-
tumisten vuoksi.

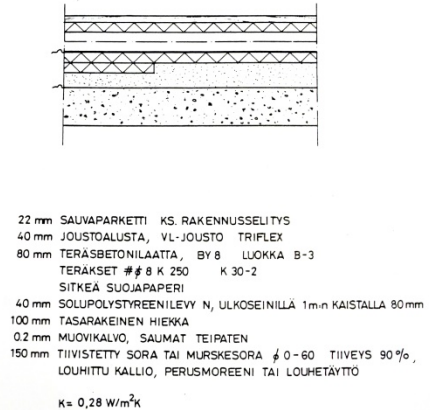
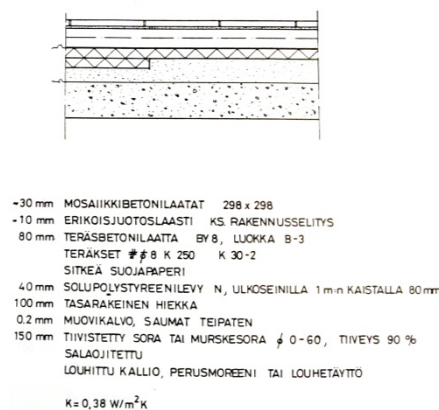
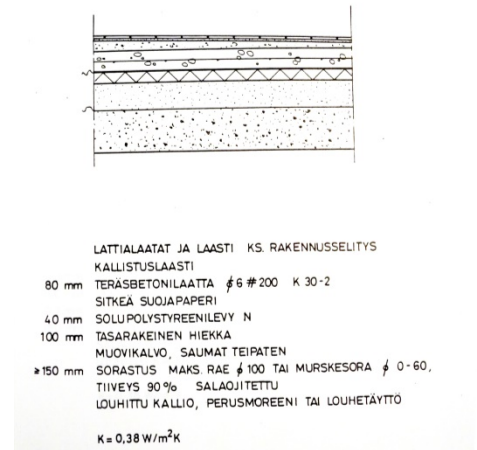
Kiinteistössä on koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä rakentamivuodelta. Ilmanvaihdon
säleiköt ovat pääosin alkuperäisiä. Käytävissä näkyvät ilmanvaihtokanavat ovat peltiä.

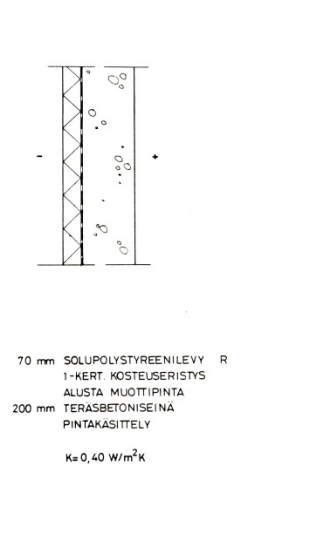
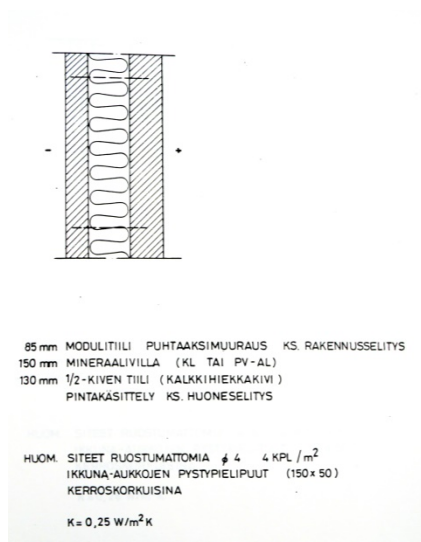
Yläpohjat 1.

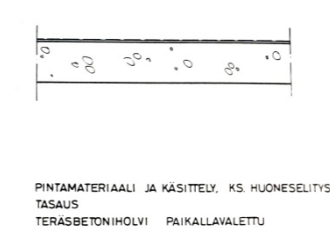
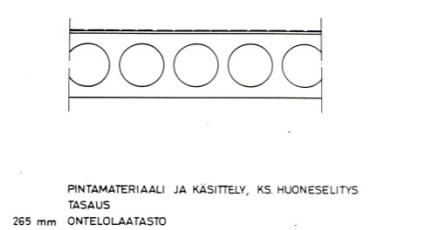
Alapohja 1, Alapohja 2 (Vesieristetty lattia)

Alapohja 3 (Käytävät ja ruokailutilat), alapohja 4 (Liikuntasalit)

Ulkoseinä 1 ja Ulkoseinä 4 (Perusmuuriseinä)

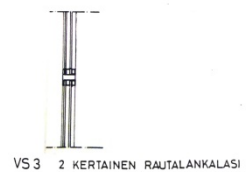
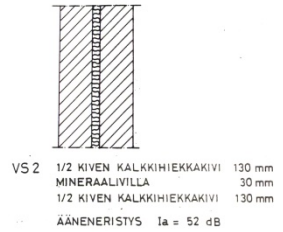
Välipohja 1, välipohja 2

Erityiset yksityiskohdat

Muuten yksinkertaiseen, suorakulmaiseen koordinaatistoon tuovat omaperäisyyttä puoli-pyöreät porrashuoneet, hienovaraiset katokset ja kasvillisuuden merkitys osana kokonaisu-sommitelmaa. Kasvillisuuden ja ulkotilojen jäsennöinti korostuvat pergola-alueella ruokalan edustalla ja talonmiehen pihalla, jossa muurimaiset aidat yhdistettynä varastoon ja puihin ovat ottaneet vaikutteita eurooppalaisesta pihasuunnittelusta.

VÄLISEINÄRAKENTEET

Käytön historia ja siitä johtuneet muutokset

Rakennuskokonaisuus on ollut opetuskäytössä koko ajan, mutta opetuksen ja kiinteistönpidon muutokset ovat tarvinneet joitain muutoksia. Peruskoulu on muutettu yhtenäiskouluksi, mikä on lisännyt sisäistä liikennettä mm. hallintokäytävää pitkin ja luokkatilojen toimintamuutoksia.

Kirjasto on muutettu monitoimitilaksi, jolloin kirjoista ja kirjahyllyistä on hankkiuduttu eroon. Nyt tila on avoin ja verhoihin jaettavissa useampaan osaan, mutta tilaa ei tunnista vanhaksi kirjastoksi.

Talonmiehenasunto on muutettu ensin opetuskäyttöön vuonna 1992 ja hiljattain kuraattorien tilaksi. Väliseiniä on ensin poistettu ja sitten palautettu ja aina muutoksissa pintamateriaaleja on vaihdettu. Talonmiehen asunnossa alkuperäisiä materiaaleja on jäljellä keittiötilassa ja myös sauna on täysin alkuperäiskunnossa.

Terveystienhuollon tiloja on uudistettu ajanmukaisemmaksi: lisätty valaistusta, vaihdettu pintamateriaaleja ja kiintokalusteita. Myös osa ovista on vaihdettu. – Vanha oppilaskunnan huone on sisustettu opetuskäyttöön soveltuvaksi.

KRONOLOGINEN TAULUKKO	
1988	Luokkatilojen muutoksia
1992	Talonmiehenasunnon muutos luokkatiloiksi
2003	Keittiölaitteiden uusiminen
2003	Pintojen maalaus
2004	Joitain tilamuutoksia
2004	Videovalvontajärjestelmän asentaminen
2013	Rullakkovarasto
2013	Keittiön ulko-oven uusiminen
2013	Lattiakorjauksia ja käytävien maalaus
2014	Luokkatilojen maalaus ja järjestely: luokka 2091 jaettukahteen osaan
2014	Liesien uusiminen kotitalousluokkaan
2014	Sisäilmaolojen parantaminen
2000-luku	kirjasto muutettu monitoimitilaksi
2014-2015	Kattoremontti: Huopakatteen uusiminen
2017	Parin lisävalon asennus ulos

Viime vuosina

Ulko-ovien ja ikkunan maalauskunnostus, sekä ikkunapelttien kunnostus
Kosteuseristyksen ja salaojaputkien asennus, sekä julkisivun ja seinän vierustojen korjauksia(samassa yhteydessä pensaiden poistoja)
Liikuntasalien ja näyttämön lattian hionta ja lakkaus
Keittiön peruskorjaus ja ruokasalin akustointi
Pienryhmätilat
Seinän purkaminen luokkatilojen väliltä sekä desibelioven asennus
Käsityöluokan kaappien sisuksien uusiminen
Hammashoitolan tilajärjestelyt
Juotoskaasujen poistojärjestelmä, ATEX-päivitys ja palovaroitin

Tulevia korjauksia:

Ryhmäkeskuksen kuntotutkimus
Juhlasalien palkkien tuennan tark. ja korjaus
Ikkunoiden lämpökuvaus
Hissin lankaliittymän muutos
Sisäilmaolosuhdeinvestoinnit, kuitulähteiden kartoitus ja toimenpiteet
Tiiliverhouksen paikkakorjaukset
Terveystienhuollon tilan muutos
Esikoulumuutokset
Leikki- ja liikuntasuunnittelu ja rakentaminen

4 KOHTEEN NYKYTILA

Rakennus ja sen ympäristö

Vaikka rakennus ei koulurakennuksena ole vielä kovin vanha, yli 30 vuotta, ajan kulumisen näkyy rakennuksessa ja sen ympäristössä monella eri tavoin. Ympäristön puut ja muu kasvillisuus ovat kasvaneet jo melko vanhoiksi. Oppilaiden välituntiliikkuminen on kuluttanut pihaa siten, että monin paikoin kaikki aluskasvillisuus on kulunut pois ja maanpinta on hiekkaa tai kalliota. Rakennus itsessään näyttää melko hyväkuntoiselta ulospäin. Materiaalivalikoima on niukka ja materiaalien vanheneminen kevyesti patinoitumalla tai kulumalla ei ole korostuneen näkyvää. Nykytilassaan rakennus sijoittuu luontevasti ja juurevasti metsäiselle tontilleen.

Lähestyminen Valtaraitilta: Elementinpolun ja Valtaraitin risteys ja edessä Mäkipuisto.

Lähestyminen lännestä polkua pitkin.

Mäkipuistosta kohti koulun itäjulkisivua.

Lähestyminen Mekaniikanpolkua pitkin idästä.

Rakennuksen ulkohahmo ja julkisivut

Matala, yksinaineinen koulurakennus toimii kontrastina ympäröiville suurkorttelin kerrostaloille. Keltainen puhtaaksimuurattu moduulitiili luo rakennukselle yksiaineisen ilmeen, joka korostaa rakennusmassan polveilevaa laatikkosommitelmaa. Matala rakennus huomioi maastonmuodot, luo erilaisia sisäänkäyntejä ja taskupihoja. Rakennus luo rauhallisen taustan ympäröivälle pihalle ja puistolle.

Kasvillisuus on alun perin ollut osa julkisivusommitelmaa: se on rikkonut ja pehmentänyt rakennuksen monotonisuutta ja symmetriaa. Pensaita on kuitenkin poistettu seinän viereltä korjausten yhteydessä. Pohjoisjulkisivun alakoulun puoli on tällä hetkellä tyhjän näköinen samoin kuin eteläisivulla osa yläkoulusta. Säilyneitä osia pihossa ja kasvillisuudessa on pergola-alue ruokalan yhteydessä sekä entinen vahtimestarin asunnon puutarha.

Ylempänä koulun itäjulkisivu, josta on poistettu pensaita koko matalan osan edestä. Alla koulun länsijulkisivu, jonka edessä oleva varasto on kuvankäsittelyn takia kapeampi kuin todellisuudessa.

Julkisivun aukotus kertoo alkuperäisestä tilajaosta: korkeiden ja kapeiden ikkunoiden kohdalla on luokassa opettajan pääty. Suuret ikkunat avautuvat aulatiloihin ja käytäviin. Yläikkunat tuovat valoa liikuntasaleihin. Suurin osa ikkunoista on tällä hetkellä teljetty kiinni ulkopuolelta metallilevyllä ja vain pienen osan voi avata tuuletusta varten.

Entisen vahtimestarin asunnon piha.

Katokset ja pergola edustavat hieman eri arkkitehtuurityylisuuntaa kuin muu koulu: ne rakentuvat puikko-levy-sommitelmista, joka koulun valmistuessa oli uusi suunnitteluvirtaus muun rakennuksen nojautessa perinteisempään pohjoismaiseen modernismiin ja funktionalismiin.

Sekä katon että katosten alkuperäinen ilme on katto remontin myötä hieman muuttunut: piirroksissa katon metallinen profiililista on sirompi kuin nykyisellään. Vahtimestarin varastokopin katto näyttää alkuperäisten piirustusten mittasuhteilla tehdyttä ja on todennäköisesti alkuperäinen. Myös katokset tuntuvat saaneen niihin sopimattoman suuren reunapellityksen.

Ulkotilan valaisimia on korjattu eri tavoin ja niitä on myös vaihdettu uudempiin. Alkuperäisiä ovat pyöristetyt, yksinkertaiset neliöt.

Vasemmalla koulun alkuperäinen ulkovalaisin, toisena korjattu, kolmantena uusittu. Oikealla kuva entisestä vahtimestarin varastosta, jonka kattolista on sirompi kuin muualla rakennuksessa.

Tilojen käyttö ja huonejako

Koulussa toimii valmistavan opetuksen luokkia, erityisopetusta, esikoulu normaalien luokkien lisäksi. Yhteensä koulussa on n. 900 oppilasta. Koulun keskiosassa on liikuntasalit ja hallintosiipi, johon on sijoitettu opettajien tauko- ja työskentelytilat että muun henkilökunnan tilat. Alakerrassa on ruokala. Entinen koulun vahtimestarin asunto koulun länsipäässä on kuraattorien ja psykologin käytössä. Alakoulu sijoittuu salien itäpuolelle ja yläkoulu länsipuolelle. Pääovien tuulikaapista on pääsy hammashoitolaan ja kouluterveydenhuoltoon. Erityisesti liikuntasalit ovat myös aktiivisessa harrastekäytössä iltaisin.

Oikealla marginaalissa julkisivut pohjoiseen ja etelään.

Sisätilat

Aulat ja porrashuoneet

Pääaulasta on kulku koulun tärkeimpiin julkisiin tiloihin: monitoimisaliin ja suureen saliin. Portaiden kautta on kulku alakerran ruokasaliin. Myös terveydenhoidon tiloihin kuljetaan pääaulan tuulikaapista.

Pääaula, kuten muutkin aulat, sijaitsee luokkakampojen välisessä tilassa, jolloin luonnonvaloa tulee kahdesta suunnasta. Ikkunapintaa on paitsi ulos, myös sisätilojen välillä: vahtimestarin huoneeseen, käytäville ja monitoimitilaan (entinen kirjasto). Näiden tilojen kulmia on pyöristetty funktionalistisen estetiikan mukaan. Aulaan on sijoitettu istuskelualue kohtaan, jossa piirustuksissa näkyy naulakkojen sijoituspaikka. Naulakot oli ehkä tarkoitettu iltakäyttäjille, sillä alkuperäisiä naulakoita on valtavasti pitkin käytäviä.

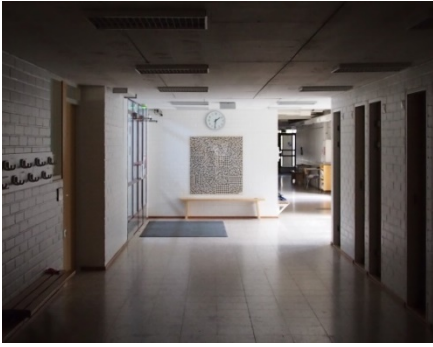
Seinät ovat valkoiseksi maalattua tiiltä, kuten kaikki rakennuksen sisäseinät. Hissiä ympäröi raakabetoni, jossa erottuvat valumuotin laudat puunsyineen. Lattian ruskea vinyylilaatta toistuu toisen kerroksen käytävissä, auloissa ja opetustiloissa. Katossa on valkoiseksi rapattu ontelolaatta, johon on asennettu akustiikkalevyjä. Katossa on korkeuseroja: Aula on miltei 3 metriä korkea tilaa, kun taas käytävässä on alaslaskettu katto ja vapaa korkeus vahtimestarin huoneen edessä vain noin 2,2 m.

Käytäviin ja ulos johtavat teräsrunkoiset lasiovet. Luokkiin, saleihin, varastoihin ja WC-tiloihin vievät koivuviiluiset laakaovet. Kiinteissä ikkunoissa on alumiinipuitteet ja karmit ulkopuolella, sisäpuolen karmit ja puitteet puuta. Ikkunalaudoilla on keraaminen ruskea laatta

Naulakot ovat pääosin alkuperäiset ja niiden alla alkuperäiset puiset penkit metallipidikkein. Ikkunan alla on matala alkuperäinen patteri. Sähkövedot kulkevat pinnassa, mutta koteloituna. Alkuperäisiä katkaisijoita on säilynyt paikoitellen. Alkuperäiset pyöreät valaisimet luovat tilaan tunnistettavaa, ajalle tyyppillistä ilmettä. Valaisimissa on hehkulamppu keskellä ja pyöreä loisteputki hehkulampun ympärillä.

Ruokalan molemmilla puolella oleviin auloihin on sijoitettu lavuaareja. Alakoulun puolella lähes kaikki on alkuperäistä: hanat, lavuaarit, paperitelineet, kaakelit, peilit. Yläkoulun puolella on siirrytty kangasrulliin käsienkuivauksessa. Tiloista aukeavat lasiseinät käytäviin ja ruokalaan.

Alemman kerroksen auloissa ja käytävissä lattiamateriaali on mosaiikkibetonilaatta, jossa betonimassa on valkoista ja kiviaines ruskeaa. Tuulikaappien lattia on maalattua betonia, jonka päällä on ritilä.

Porrashuoneet

Porrashuoneet ovat perusmuodoltaan toisiaan vastaavia, joskin peilikuvia ja yksi hieman niukemmalla mitoituksella. Pohjaratkaisu portaissa on suora, ja välitasanne puoliympyrän muotoinen.

Porrashuoneet rytmittävät julkisivua poikkeavan muodon ja materiaalin myötä. Myös ikkunajajaotuksen suunta on vertikaalinen, pysty, joka on kontrastinen rakennuksen muun vaakasuuntaisen aukotuksen kanssa. Kolmen tärkeimmän portaan vieressä on korkea ikkuna, joka tuo valoa kuilumaiseen oleskelutilaan alatasanteella.

Porrashuoneiden yhteydessä on aulatiloja, jotka ovat yhteydessä tontin topografiaan ja rakennuksen korkeusasemiin: ala-aula eteläpuolella, jossa pihataso on kerroksen verran matalammalla ja yläaula pohjoispuolella.

Seinät ovat valkoiseksi maalattua betonia ja ikkunat kiinteitä, alumiinipuitteellisia. Porrastasot ovat mosaiikkibetonia, jossa betonimassa on värjäämätöntä, kiviaines mustaa ja valkoista. Välitasanne on samaa mosaiikkibetonia laatoituksena. Valkoiseksi maalattu katto on aulaa ja käytäviä matalammalla. Porraskaiteet ovat betonia, jonka ulkopuolta ei ole pintakäsittelyä. Kaiteen yläreuna on päällystetty ruskeilla keraamisilla laatoilla ja käsijohteet ovat siniseksi maalattua metalliputkea. Valaisimet ovat loisteputkia, joista kaksi on upotettu seinään.

Käytävät

Esimerkki alkuperäisestä pellavakankaalla päällystetystä ilmoitustaulusta. Suurin osa oppilaiden käytävillä olevista tauluisista on maalattu valkoisiksi ja kankaat poistettu. Osittain ilmoitustauluja on myös uusittu.

Käytävien seinät ovat maalattut. Talotekniikka (ilmastointi) on näkyvässä katossa ja vapaaksi jääneisiin kattopintoihin on asennettu akustiikkalevy. Akustiikkalevyn alla katto on pääosin rapattu, paikoitellen vain maalattu.

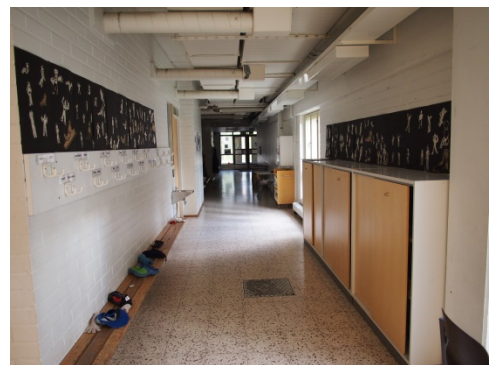
Lattiamateriaali on maata vasten olevissa lattioissa mosaiikkibetonilaattaa ja toisessa kerroksessa ruskeaa vinyylilaattaa. Vinyylilaatassa on muutamassa kohdassa paikkauksia hiekan erisävyisellä laattalla.

Kiinteää sisustusta ovat valkoiselle levyille kiinnitetyt naulakot, kiinteät penkit, lokerikot ja vitriinit. Irtokalusteina on penkkejä, tuoleja ja pöytiä. Loisteputkivalaisimia on paria mallia: pitkulaisempia ja neliömäisempiä. Pitkulaiset on sijoitettu käytävän reunalle, neliömäiset keskelle.

Luokkiin johtavien ovien ympärillä on sisäikkunoita. Jälkikäteen lisättyjen kulkujen kohdalla on pelkkä koivuinen laakaovi, kuten oppilasvessojen ja käytävien varrella olevien varastojen ovet.

Alakoulun puolella on kahdenlaisia juoma-automaatteja: posliinisia ja teräksisiä. Posliininen on arviolta alkuperäinen ja teräksinen uusittu 2000-luvulla. Posliinisen yläpuolella näkyy alkuperäinen lukujärjestyskehys, joka löytyy lähes jokaisen luokan oven edestä.

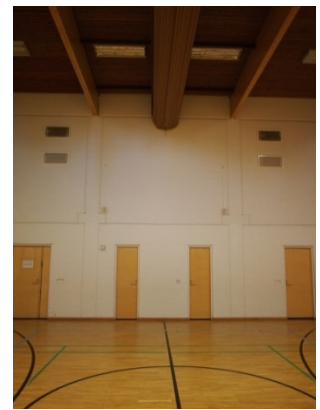

Liikuntasalit

Suurempi liikuntasali on muodoltaan perinteinen suorakaide. Pitkälle sivulle sijoittuva näyttämö mahdollistaa käytön myös esitystilana. Lattia on sauvaparkettia, puu vaaleaa koivua. Seinät ovat valkoiseksi maalattua tiiltä ja yläosaltaan betonia. Päädyissä on tumma puupaneeli, joka jatkuu katossa. Katonkannattajina on liimapuupalkisto, joka toimii rakenteen lisäksi myös arkkitehtonisena elementtinä. Salin päädyissä, paneloinnin alapuolella, on vihreät verhot. Pitkällä seinällä on yläikkunat. Liikuntasalin pääovi on normaalimitoitusta selkeästi korkeampi.

Kiinteää kalustusta ovat puiset puolapuut, köydet, renkaat, tuolisäilytys näyttämön alla.

Pienemmän liikuntasalin materiaalit ovat samat ja myös siellä on yläikkuna. Pienemmässä salissa ei ole näyttämöä. Sen keskellä on jakoverho, jonka koteloitus on integroitu rakenteeseen huolellisemmin kuin suuremmassa salissa.

Näyttämön parkettilattia ja tiiliseinät on maalattu kokonaan mustalla ja väliverhot ovat tummasävyiset. Esirippu on vaalea. Näyttämölle vievät kapeat puuportaavat.

Pukuhuoneet ja varastot

Kaikki oppilaiden pukuhuoneet ovat materiaaleiltaan samankaltaisia. Lattiat ovat ruskeaa muovimattoa, katot maalattua ontelolaattaa, seinät maalattua kahitiiltä. Oppilaiden pukuhuoneissa seinien alaosa on ruskea. Penkit ja naulakot ovat kiinteitä.

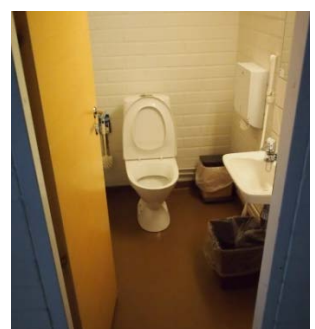
Suihkutilat ovat alkuperäisiä: Lattia kuusikulmaista ruskeaa keraamista laatta ja seinät valkoista laattaa tummalla saumauksella. Katto on vaaleaksi maalattua puuta ja loisteputkivalaisimissa akryylikupu.

Opettajien pukuhuoneissa ovat samat materiaalit ja lisäksi puisia, mittojen mukaan tehtyjä säilytyskalusteita urheiluvälineille. Liikuntasalien ja pukuhuoneiden ja varastojen välillä on messinkiset kynnykset.

Voimisteluvälinevarastoihin ja tuolivarastoihin vievät liukuovet tai puiset laakaovet. Katot ja seinät ovat maalatut ja lattiat vinyylilaattaa.

WC:t ovat keskenään lähes identtisiä: vesikalusteet pääosin alkuperäisiä, peilit paperitelineet ja saippua-annostelijat mukaan lukien. Lattiamateriaali on muovimatto, seinät ja katto ovat valkoiseksi maalatut. Varastojen pintamateriaalit vastaavat wc-tiloja. Lisäksi niissä on kiinteitä hyllyjä.

Monitoimitila

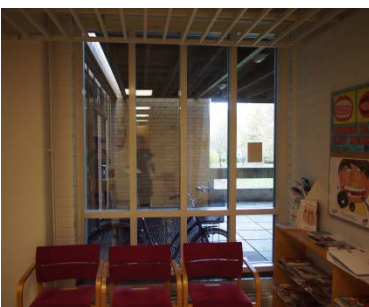
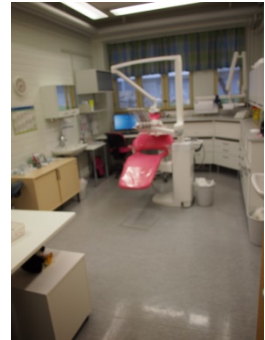
Monitoimitila on entinen kirjasto. Kirjastosta on jäljellä joitain hyllyjä takaseinällä, mutta muuten tila on sisustettu lähinnä oleiluun ja opetustilaksi. Lattia on vinyylilaattaa, jossa on pari paikkausta eri sävyisellä laattalla. Tila on jaettavissa osiin verhon avulla.

Monitoimitila aukeaa sisäikkunoin kolmeen eri suuntaan: Vahtimestarin huoneeseen yläk-kunarivistöllä, käytävään sekä lasiseinällä, että osittaisella lasiseinällä (alaosa ummessa). Umpinaiset seinäosat ovat maalattua kahitiiltä. Käytävään aukeavat kirkaslasiset ovet metallipuitteilla. Ovesa opettajien työtilaan on läpinäkyvät turvalasi. Katto on valkoiseksi maalattu ontelolaatta, jonka reunoilla akustiikkalevyjä.

Tilassa on kaksi uusittua liitutaulua, alkuperäiset katkaisimet ja pienet patterit. Loisteputkivalaisimet ovat uusittu. Tilassa näkyy paljon talotekniikkaa: mm. IV-putkia ja sadevesiviemäri katolta.

Hammashoitola

Hammashoitolan odotushuone vesipisteineen ja lattiamateriaaleineen on lähes alkuperäisessä asussaan, mutta operaatiohuoneiden materiaalit ja kiinteä sisustus on uusittu.

Yläkoulun puolella on taideteos, Reijo Paavilaisen "Sampo".

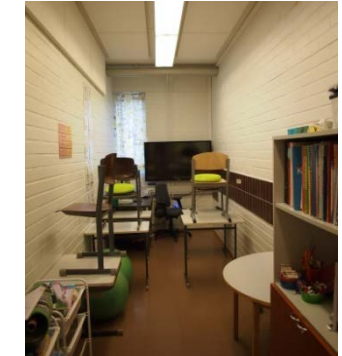

Ruokasalit ja keittiö

Ruokalan ulkoseinät ovat ikkunapintaa, josta näkyy maisemoitu taskupiha. Pihan pergola istutuksineen ja muine rakenteineen tuo tunnelmaa myös salin puolelle. Salin sisäseinä on kontrastisesti raakabetoninen umpiseinä, johon yläkoulun puolella on sijoitettu Reijo Paavilaisen reliefimäinen veistos "Sampo".

Ruokalan lattia on mosaiikkibetonilaattaa (massa valkoinen ja kivet ruskeita). Keittiön erottaa saleista väliseinä, jonka yläosa on ikkunaa ja alaosa lattian mosaiikkibetonilaattaa. Toisella puolella seinässä on astianpalautuslinjasto.

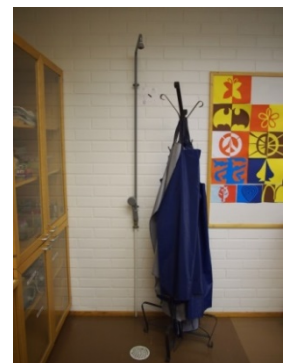

Luokkahuoneet

Luokkahuoneissa on toisella pitkällä seinällä ikkunarivistö ja opettajan päädyssä yksi korkeampi ikkuna. Luokkaovien vieressä ovat alkuperäiset vesipisteet, joissa ruskea keraaminen laatta, peili, paperiteline ja lavuaari hanoineen. Liitutauluja on paikoin uusittu, mutta kaikki ovat edelleen samaa tyyppiä. Valkokankaita on monesti kaksi: pienempi alkuperäinen ja suurempi uudempi dataprojektorin varten. Lattiamateriaalina on vinyylilaatta ja seinät valkoiseksi maalattut. Katoissa on akustiikkalevyjä ja loisteputkivalaisimet.

Luokkien ovien ympärillä on sisäikkunoita käytävään. Kiinteä kalustus vaihtelee luokittain: osassa luokkia on käytäväseinällä kaapistoja ja mahdollisesti vesipisteitä, osassa on ikkunoiden vieressä taso sekä lokerikkoja, ja osassa on luokan takaseinällä kaapistot. Suurimmasta osasta luokkia löytyvät ilmoitustaulut, joista suurin osa on maalattu valkoiseksi. Myös yksittäisiä korkeita kaappeja löytyy joistain luokista.

Erityiset aineluokat

Fysiikan ja kemianluokissa on teknisiä kalusteita ja varusteita, kuten laboratoriokaappi erilliseen ilmastointiteen ja hätäsuihku.

Puutyöluokissa suunnittelun tärkein lähtökohta on ollut turvallisuus, mitä on parannettu hyvällä näkyvyydellä (seinien yläosat lasia ja tarkkaamosta näkyy kaikkialle) ja mm. kitkalattialla. Laitteistoja on uusittu, mutta kalustus on alkuperäistä.

Tekstiilityöluokkia hallitsevat laajemmat säilytysratkaisut ja kattoon ripustetut telineet, jotka mahdollistavat sähkön jakamisen myös pulpeteille. Laitteita on myös enemmän kuin perusluokissa.

Opetuskeittiön irtokalusteissa on haettu kodinomaisuutta muita opetustiloja enemmän. Keittiökalusteita ja kiinteitä säilytyskalusteita on paljon.

Kuvataiteen ja musiikin luokissa on jonkin verran tavallisia luokkahuoneita enemmän säilytystilaa. Alakoulun puolella monia perusluokkahuoneita käytetään useaan eri tarkoitukseen.

Kuraattorien tilat (entinen vahtimestarin asunto)

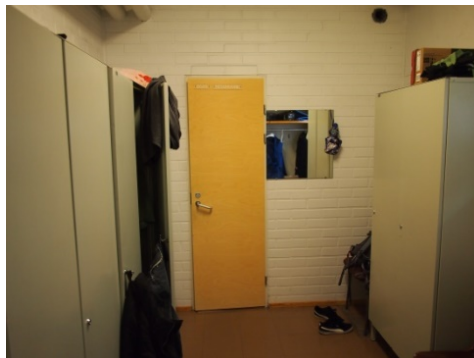
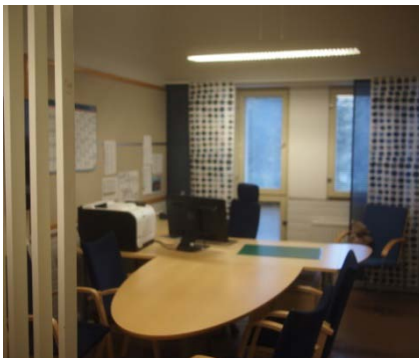
Opettajien ja muun henkilökunnan tilat

Opettajilla on alun perin suunniteltu erilliset opettajainhuoneet ala- ja yläasteen puolille. Nyt toinen näistä huoneista toimii yhteisenä taukokuoneena ja toinen työhuoneena. Lattia on vinyylilaattaa.

Alkuperäistä kiinteää sisustusta ovat naulakot, naisten pukuhuoneen lokerikko, keittiökaapit, postilokerikko ja joitain kaappeja. Valaisimia on osin uusittu tauko- ja työtiloissa, muuten ovat alkuperäistä.

Hallintohenkilökunnan huoneissa toistuu sama tilarakenne ja materiaalivalikoima. Joissain huoneissa on myös puinen seinäke erottamassa eteistilaa muusta huoneesta. Lattiamateriaalina on vinyylilaatta. Ikkunoista toinen on korkeampi.

Muun henkilökunnan sosiaalitilat ovat niukat ja niissä on samat materiaalit, kuin sosiaalitiloissa muuallakin.

Rakenneosat ja -materiaalit

Rakenneosat, -materiaalit ja kiinteä sisustus ovat pääosin alkuperäisiä. Seinät ovat maalattua kalkkiahiekkakiveä ja maalattua betonia. Lisätyt väliseinät ovat levyseiniä, ja nämä erotuvat tasaisuudellaan. Lattiat ovat vinyyli- ja mosaiikkibetonilaattaa. Kosteissa tiloissa on muovimattoja tai kaakelia. Katot ovat ontelolaattaa, joka julkisemmissa tiloissa on rapattu ja varastoissa ym. huollon tiloissa vain maalattu. Portaissa ja hisseissä on lautamuottibetonia kaiteissa, ja seinissä.

Talotekniikka

Talotekniikka on pääosin alkuperäistä, mutta tarpeen mukaan sitäkin on uusittu. Ilmanvaihdon korjauksissa alakattoja on muutettu ja tällä hetkellä osa alakatoista on laskettuja ja levytettyjä, osassa on säleikköä ja osassa näkyvät katon putket ilman kotelointia. Kaukolämpölämmitys pattereineen on alkuperäinen.

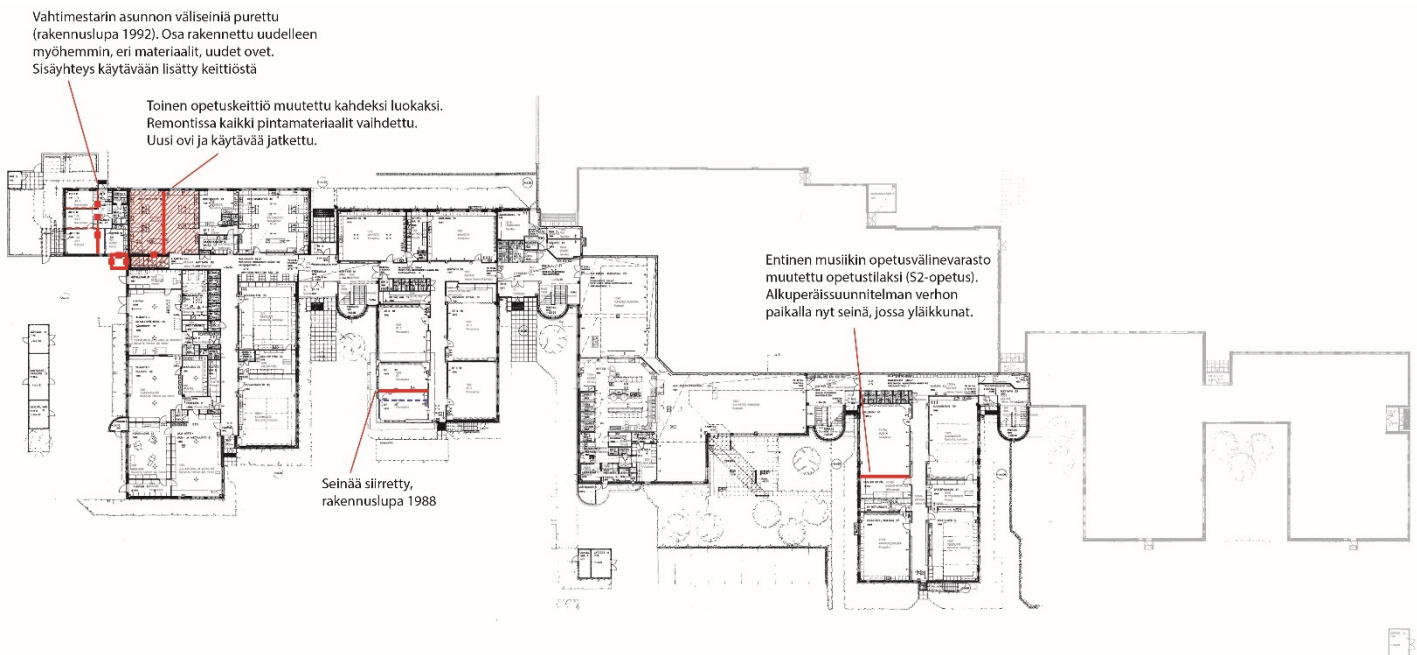
Kalustus, varusteet ja valaisimet

Kiinteä kalustus on pääosin alkuperäistä: käytävien penkit ja naulakot, opiskelijoiden säilytyslokerot, luokkahuoneiden ja sosiaalitilojen säilytyskalusteet. Opetusvälineistöä on uusittu tarpeen mukaan, ja esimerkiksi liitutauluista vain osa on alkuperäisiä. Valkokankaita on lisätty ja suurimmassa osassa luokkia on videotykit ja opettajalla tietokone lisälaitteineen.

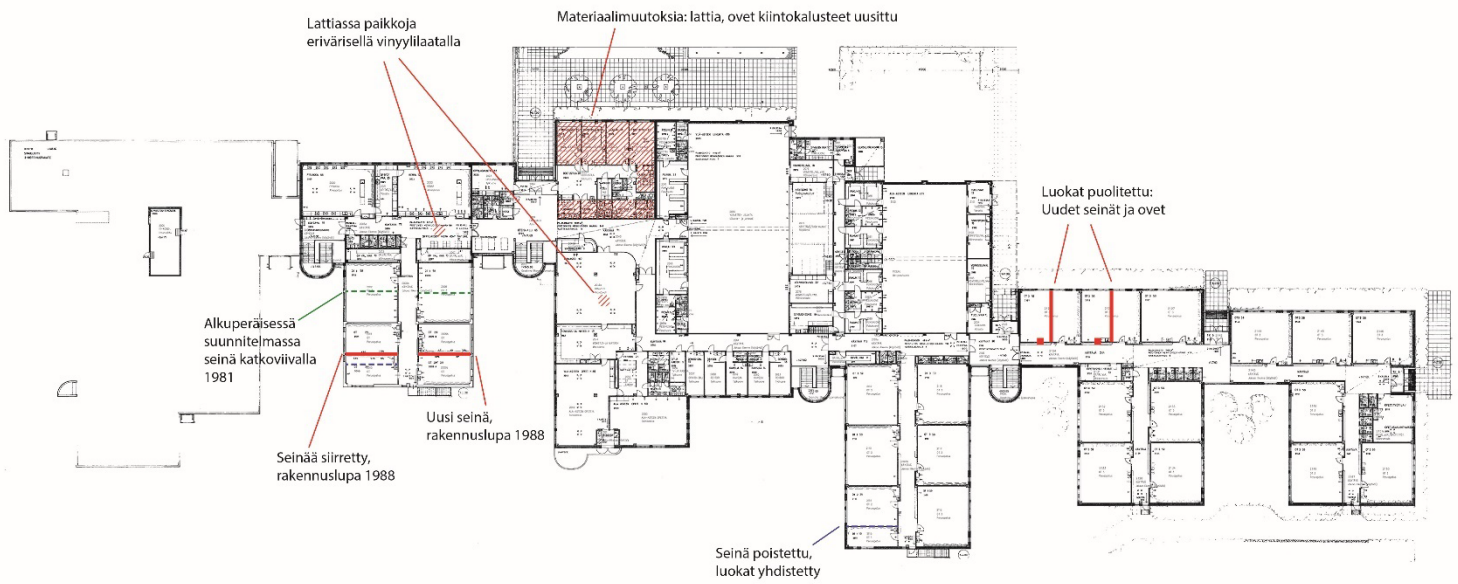
Alkuperäisistä valaisimista erityisimpiä ovat pääaulan ja ruokalan pyöreät valaisimet, joissa keskellä on hehkulamppu ja sen ympärillä loisteputki. Eri lamput mahdollistavat erilaiset tunnelmavalistukset. Loisteputkivalaisimia on kahdenlaisia: säleiköllä ja akryylikuvulla. Ulkovalaisimista neliömäiset ovat alkuperäisiä, mutta niitä on kovin vähän ehjinä jäljellä.

Ajoituskaavio

Alempi kerros:

Ylempi kerros:

Valokuvia muutospaikoista:

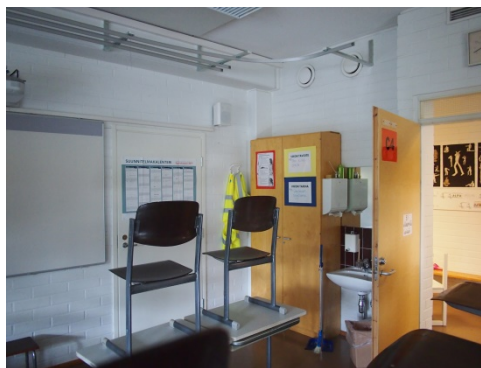
Vanha seinän paikka luokassa 2131

Luokat 2128 ja 2132 ovat alkuperäispiirustuksissa yhtä tilaa.

Merkki vanhasta seinän paikasta.

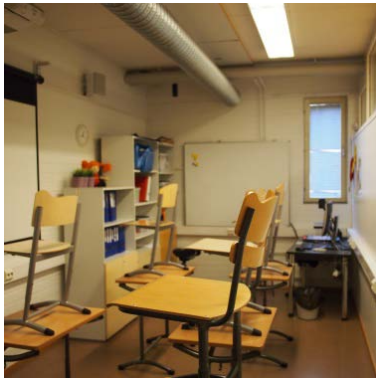
Luokat 2058 ja 2057 on yhdistetty yhdeksi luokaksi. Väliseinästä on viitteitä seinässä ja katossa. Lisäksi luokkaan johtaa kaksi ovea, luokassa on kaksi vesipistettä ja ikkunat on ryhmitelty eri tavalla kuin vastaavan kokoisissa luokissa.

Luokan 2090A takaseinä (vasemmalla) on tasainen, kuten myös luokan 2091A takaseinä (oikealla).

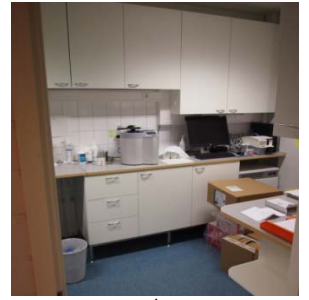
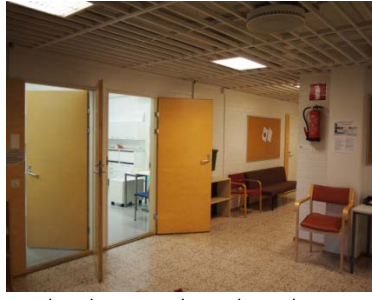
Luokat 2090 ja 2091 on jaettu kahteen osaan, luokkiin A ja B. Väliseinä poikkeaa koulun maalatuista tiiliseinistä tasaisuudellaan: se on oletettavasti kipsilevyä.

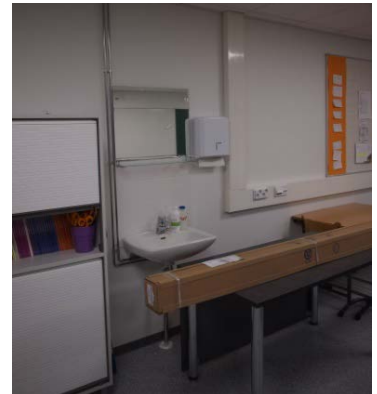
Luokkien 1017 ja 1018 välinen seinä on alkuperäispiirustuksissa merkitty verhoseinäksi, jolla jaetaan musiikkiluokan soitinvarasto muusta tilasta. Nyt luokkien välissä on ikkunallinen levyseinä ja pienemmässä luokassa (1018) on ”suomi toisena kielenä” -opetus.

Entiseen vahtimestarin asuntoon on tehty uusi sisäyhteys ja itse asuntoa on pariin otteen uudistettu. Ensin opetustiloiksi ja tällä hetkellä ne toimivat mm. kuraattorien vastaanottotiloina. Tilojen kalusteet ovat pääosin uusittuja (kaapit, valaisimet ja ilmoitustaulut). Alkuperäistä on löydettävissä saunatiloista ja eteisen sekä keittiön kalusteista.

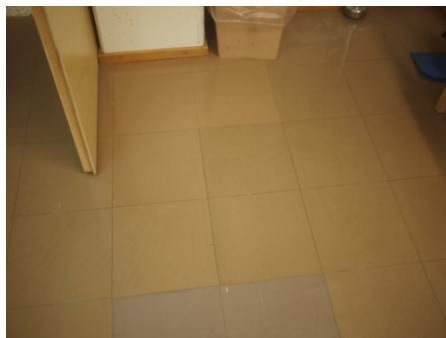
Koulun hammashoitolan tilat ovat jaoltaan entisen kaltaiset, mutta toimenpide- ja varastohuoneiden pinnat ovat uusia ja joitain ovia on vaihdettu. Aulatilassa vanhat materiaalit ja ovet ovat säilyneet.

Luokka 1072 (entinen kotitalousluokka) on jaettu väliseinällä kahteen osaan ja molemmilta puolilta kaikki pinnat ja kalustus on uusittu. Vain ikkunapuitteet ovat alkuperäistä.

Esimerkki uudesta ilmoitustaulusta.

Yleisimmässä lattiamateriaalissa, vaalean ruskeassa vinyylilaatassa näkyy siellä täällä erisävyisiä paikkauksia, jotka on tehty myös vinyylilaatalla. Osa paikkauksista on punertavampia ja osa harmaampia, kuin alkuperäinen.

Pienimpiä uudistuksia ovat ilmoitustaulut. Useimmat taulut on jossain välissä maalattu valkoisiksi ja jonkin verran ilmoitustauluja on kokonaan vaihdettu.

5 YHTEENVETO

Vuonna 1983 valmistunut koulurakennus sijoittuu ajankohtaan, jolloin arkkitehtuuri oli murroskohdassa sekä kansainvälisesti että myös Suomessa. Vuosikymmeniä jatkunut modernistinen pelkistetty tyylikausi oli osin vaihtunut uusiin postmoderneihin muotokielellä leikitteleviin tai historiasta ammentaviin tyyliuuntiin. Uutta vapaampaan muotokieleen perustuvaa arkkitehtuuria toteutettiin myös Hervannassa Raili ja Reima Pietilän suunnittelemissa Hervannan keskustan julkisissa rakennuksissa. Modernistinen perinne eli kuitenkin suomalaisessa arkkitehtuurissa edelleen melko vahvana. Etelä-Hervannan koulukin on muotokieleltään pelkistetty ja vähäeleinen, ja asettuu siten enemmän tälle suomalaisen modernismin jatkumolle, kuin uusien postmodernien rakennusten joukkoon.

Rakennus koostuu suorakulmaisista laatikkomaisista massoista ja sen rungossa on ajalle tyypilliseen tapaan noudatettu systemaattista elementtirakentamisen järjestelmää. Myös rakennuksen tilajärjestys on systemaattinen: runkona on pääkäytävä, josta erkanevat sivukäytävät ja niiden varrelle sijoittuvat luokkaryhmät. Näistä ominaisuuksista huolimatta rakennus eroaa 60-70-luvuilla rakennetuista rationalistisimmista ja suoraviivaisemmin järjestelmällistä arkkitehtuuria noudattavista koulurakennuksista. Arkkitehtuurissa on vastaavia modernistista muotokieltä pehmentäviä elementtejä kuin 1950-luvun maanläheisessä suomalaisessa modernismissa. Rakennuksen julkisivumateriaalina on puhtaaksimuurattu vaalea tiili ja rakennuksen eri siivet on polveilevasti sijoitettu tontille maaston muotoja mukaillen ja muodostaen rakennuksen ympärille keskenään eri luonteisia pienimittakaavaisempia paikkoja.

Ajassa eläviä uusia arkkitehtuurin teemoja on nähtävissä pienemmissä rakennusosissa. Porrashuoneiden pyöreät elementtirakenteet sekä kertovat aikakauden elementtirakentamisesta että ovat muodonannollisia lisiä muutoin melko rationalistisessa ja laatikkomaisessa muotokielellä.

Sisätiloista yksityiskohdat, materiaalit ja kokonaisuus ovat huolitellusti suunniteltuja rakennuksen salitiloissa (juhla/liikuntasali ja ruokasali). Ruokasalissa arkkitehtonisena erityspiirteenä on kontrastinen seinien vastinpari: ulkoseinä on lähes täysin pihaan avautuvaa ikkunaa, kun taas sisäseinä on rakennukselle poikkeuksellisesti raakabetonia, johon on ripustettu reliefimäinen veistostaideteos.

Suomalaisten koulurakennusten joukossa Etelä-Hervannan koulu on suhteellisen nuori rakennus. Ulkoapäin sekä sisältä pintapuolisesti tarkasteltuna rakennus näyttää olevan melko hyvin säilynyt ja suurimmaksi osaksi alkuperäisessä asussaan, muutoksia on tehty hyvin vähän. Tämän selvityksen kanssa samaan aikaan valmistunut kuntotutkimusraportti kuitenkin osoittaa, että rakennuksessa on merkittäviä rakennusteknisiä ongelmia ja ettei rakennuksen korjaaminen vaikuta teknistaloudellisesti järkevältä. Kuntoraportissa todetaan myös monien taloteknisten järjestelmien olevan käyttöikänsä päässä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Etelä-Hervannan koulu on modernistiselle arkkitehtuurijatkumolle sijoittuva rakennus, jonka arkkitehtuurin arvot ovat siinä miten edellisinä vuosikymmeninä kehitellyt systemaattiset tilakaaviot ja rakennejärjestelmät on sovitettu tontille rakennuspaikan topografiset ominaisuudet huomioon ottaen. Isosta koulurakennuksesta on muodostettu pienimittakaavaisesti ja rauhallisesti maastoon sijoittuva rakennusmassojen kokonaissommitelma.

LÄHTEET

Asemakaava 8454 - Hervannan lukion alueen täydennysrakentaminen, Kaupunkikuvaselvitys luonnos 30.5.2014. Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu, Yhdyskuntasuunnittelu

Hervanta-alueen pohjoismainen aatekilpailu 1967 (Kilpailuohjelma ja -aineistot)

Hervanta yleissuunnitelma, Kaavoitusvirasto, Asemakaavaosasto 31.12.1975

Kultalahti, Olli (toim.) 2003: *Hervanta, kasvun vaihtoehdot*. Tampereen kaupunginosa, Hervannan 30-vuotisjulkaisu. Kehitysyhtiö Elävä Hervanta Oy, Tampere.

Montonen, Hanna; Reinikainen, Mikko; Villanen, Maija 2014: Koulurakentaminen Tampereella 1970-luvulla. Maankäytön suunnittelu, Tampereen kaupunki

Mukala, Jorma 2010 (1999): *Metso, Voima, Tuulensuu, Tampereen arkkitehtuuria*. Tampere Seuran 119. julkaisu. 2. painos.

Neuvonen, Petri 2006 (toim.): *Kerrostalot 1880–2000. Arkkitehtuuri, rakennustekniikka, korjaaminen*. Rakennustietosäätiö RTS, Rakennustekniikan keskus -säätiö. Museovirasto. Helsinki.

Niskanen, Aino 1987: *Osuusliike rakentaa - ajankuvia arkkitehtuurista*. Kustannusosakeyhtiö Tammi Helsinki

Närhi, Mikko 1993: *Hervanta, Vuorenpeikkojen maa*, Hervannan Tiedotusyhdistys ry., Tampere.

Närhi, Mikko 2013: *Matrix vuorenpeikon poika*, Hervannan kaupunginosa- ja -kirja 2013. Hervannan Tiedotusyhdistys ry, Traff Finland Oy, Tampere.

Seppänen, Jouko 2002: *Hervanta-arkkitehtuuripäivä, Ehdotus "925294" erämaasta innovaatiotieturiksi*. HerPro, Tampere.

Arkkitehti-lehti
7/1975 Jere Maula, arkkitehti, tekn. lis.: Hervanta

Arkkitehtikilpailuja 9/1968: Tampereen kaupungin Hervanta-alueen pohjoismainen aatekilpailu

Hervannan asemakaavat vuosilta 1970, 1971, 1972, 1974, 1975, 1976, 1978, 1982, 2010
Paikkatietoaineisto

Verkkolähteet:

Kansakoulusta peruskouluun, Koulurakennuksia kolmelta vuosikymmeneltä, Museovirasto
www.koulurakennus.fi (luettu 28.11.2017)

Standertskjöld, Elina: Koulurakentamisen historiaa. Arkkitehtuurimuseo 2011.
<http://www.mfa.fi/koulurakentaminen> (luettu 28.11.2017)